

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τρίτος

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἑαυτοῦ ἔτους καὶ εἶνε ἑτησίαις — Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταυροῦ, 6.

17 Ἀπριλίου 1877

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙΠΑΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΒΗΒΟΥΑΡ

Συνίξις: 181 σελ. 225.

16 Ἀγοῦστου. — Ἐφρονεύσαμεν σήμερον τὸ πρῶτὸ ζῶον περιεργότατον, ἦτοι ἓνα ὄρνιθόβρυγον. Ἐβαδίζομεν περὶ μικρὰν φάραγγα πλήρη ὕδατος, ὅτε τὸ ζῶον αὐτὸ ἐφάνη αἰφνης τρέχον ὡς ἄλλος κάστωρ ὑπὸ στενοῦς θόλους ἀνεσαμμένους κατὰ τὴν ὄχθην. Ἐπειδὴ δὲ κατεδιώξαμεν αὐτὸ, ἔπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἤρχισε νὰ κολυμβᾷ· ἀλλὰ τὸ ἐφρονεύσαμεν. Εἶχε μῆκος ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ποδός, τέσσαρας πόδας πλατεῖς, δέρμα κάστωρος καὶ ἀληθὲς ῥύγχος νήσης. Γεννᾷ δὲ ὠὰ καὶ γαλουχεῖ τὰ μικρὰ αὐτοῦ. Ἰδοὺ παράδοξον φαινόμενον. Μετὰ τὴν θήραν ταύτην ἐτελείωσε τὸ ἔργον τῶν ἡμετέρων πυροβόλων.

Μετὰ ταῦτα ὠρήσαμεν καὶ οἱ τρεῖς ἀπὸ τριῶν διαφόρων μερῶν κατὰ σωροῦ καζοῦ. Μετὰ μίαν δὲ καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀκαθέκτου δρόμου, εἰς καζοῦ ἔπεσεν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἵππων μας. Εἶναι δὲ ἡ θήρα αὐτῶν, πλὴν τοῦ κινδύνου, ὅσον εὐχάριστος καὶ ἡ τοῦ μεγάλου ταχύποδος. Εἰ δὲ καὶ οἱ ἵπποι ἡμῶν ἦσαν θυμοειδέστατοι, ἐνόμισα κατ' ἀρχᾶς ὅτι δὲν θὰ κατεφθάνομεν τὸ μέγα τοῦτο ταχύπουον πτηνόν, τὸ ὅποιον διεσκελιζέτο τέσσαρα μέτρα καὶ ἔτρεχε πάντοτε πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν.

Ἐνταῦθα ἐτελείωσεν ἡ κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν περιουσία ἡμῶν, καθ' ἣν εἶδομεν πράγματα παράδοξα εἰς τὴν ἀληθῶς παράδοξον ταύτην γῆν· εἶδομεν·

Ζῶον, κατὰ τὸ ἡμισυ μὲν νῆσσαν, κατὰ τὸ λοιπὸν δὲ ἡμισυ μαλλωτὸν, τὸ ὅποιον ἐπωάζει ἅμα δὲ καὶ γαλουχεῖ.

Κλάδον δενδρίου ὅστις, ῥιπτόμενος εἰς τὸ νερὸν, καταβυθίζεται ὡς ἔβενος.

Λίθον ὅστις πλέει ὡς κίσσηρις.

Κεράσια ἔχοντα ἔξωθεν τὸν πυρῆνα.

Τὸ μὲν θῆλυ τοῦ καζοῦ τρίτον ὠὰ, τὸ δὲ ἄρρεν ἐπωάζον. Ἐχουσι δὲ πτέρυγας ἄνευ πτερῶν.

Δένδρα μὴ δίδοντά σοι σκιάν ἂν καὶ εὕρισκασαι ἐντὺς δάσους, διότι τὰ φύλλα αὐτῶν ἀξάνουσιν ὅλα κατὰ κάθετον.

Αὐτόχθονας οἴτινες, ὡς ζῶντες ὀλόγυμνοι, δὲν ἠμποροῦσι νὰ φυλάξωσι τὰ τρία σιγὰρα τὰ

ὅποια δίδεις εἰς αὐτοὺς, εἰμὴ εἰς τὴν μασχάλην ἢ εἰς τὴν οὐλότριχα κρήνην.

Διὸ οἱ ταχύποδες εἶναι εὐτυχέστεροι τῶν ἰθαγενῶν, ὡς ἔχοντες θυλάκιον εἰς τὸ ἀποθέτους: τὰ μικρὰ τῶν.

Τοὺς ταχύποδας, ἔχοντας τέσσαρας πόδας, ἀλλὰ μὴ μεταχειριζομένους καὶ ὅταν τρέχωσι πλέον τῶν δύο.

Καθημένους δὲ εἰς τὴν ἄκραν τῆς οὐρᾶς αὐτῶν ὡς ἐπὶ ξύλου ὁσάκις σταματήσωσι.

Διετρέξαμεν πρὸς τούτοις ἐφιπποὶ πλέον τῶν ἑκατὸν λευγῶν καὶ εἶδομεν πάντοτε τὸ αὐτὸ μέγα δένδρον, τὸ κομμιοφόρον. Καλὸν μὲν διὰ τοὺς ἔχοντας συνάγχην, ἀλλὰ μονότονον.

Πέτραι δὲ δὲν εὕρισκονται εἰμὴ εἰς τὰς ὄχθας καὶ ὄχι πάντοτε. Εἶδομεν λειμῶνας χλόης ἐκτεταμένους εἴκοσι λεύγας, ἀλλ' οὐδὲ λιθάριον ἀπντητήσαμεν. Ἐξ ἐναντίας ὁ Βούρκ καὶ ὁ Στούρτ εὔρον, διακοσίαις λεύγας μακρὰν ἐντεῦθεν, ἐρήμους πλήρεις τοσοῦτω μεγάλων πετρῶν, ὥστε τὰ ζῶα τῶν ἀπέθανον ὑπὸ τῆς πείνης.

Δὲν εἶναι πάντα ταῦτα παραδοξότατα; Ἡ δημιουργία τῆς Αὐστραλίας φαίνεται γενομένη παρὰ τοὺς κανόνας τῆς λοιπῆς κτίσεως. Τίς οἶδε ἂν δὲν συνετελέσθη εἰσέτι; Τὰ στοιχεῖα εἶναι ὅποια καὶ ἀλλαχοῦ κατ' ἀλλήληα νὰ πῆξωσι γῆν ὁμοίαν πρὸς τὴν ἄλλην. Εἶναι ὅμως κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων· ἐνταῦθα βλέπεις ἀπέραντα διαστήματα ἐκ λίθων, ἐκεῖ ἐκ χλόης καὶ περαιτέρω εἰς ὕδατος.

Τὸ δύσκολον δὲν εἶναι νὰ εὕρηθῃ ἐκεῖ ἔδαφος οὐχὶ ἔχον χρυσίον, ἀλλὰ μὴ ἔχον, διότι πανταχοῦ εὕρισκεται χρυσοῦς περισσώτερον ἢ ὀλιγώτερον ἄφθονος.

Ὅθεν ἡ Αὐστραλία, πλουσία μὲν ἕνεκα τοῦ χρυσοῦ, πτωχὴ δὲ ἕνεκα ἐλλείψεως γῆς καρποφόρου, ἀνεδείχθη κατ' ἐξαιρετον πατρίς τῶν ὀρυκτολόγων καὶ τῶν ποιμνίων. Οὐδέποτε δὲ θὰ γίνῃ καὶ τῶν γεωργῶν. Κατὰ τὴν ἰδέαν μου οἱ νέοι ποιμένες πρέπει νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ νὰ φέρωσιν ἐκεῖ τὰς ἀγέλας τῶν εἰς χιλιάδας τετραγώνων λευγῶν πεδιάδων, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψαν οἱ νεώτεροι ἐρευνηταί. Διότι ἂν συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ θὰ βλαφθῶσιν ἀμοιβαίως. Ἡ ἀκμὴ τῆς χώρας ταύτης δὲν προέρχεται ἐκ τῆς ποιότητος, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας.

18 *Αύγουστου*.—Έντός δεκατεσσάρων ὥρων ἐφθάσαμεν ἔφιπποι εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μώρρεϋ, ἐξήκοντα περίπου λεύγας πρὸς τὸν ποταμὸν Γόν, τὸν ὅποιον εἶδομεν κατὰ πρῶτον εἶναι δὲ ἐν ταῦθα στενωπότερος καὶ ὀρηκτικώτερος, ἔχων ὄχθας χλοερωτάτας. Τὸ δ' ἑσπέρας ἐνομιμήθημεν ἐν μέσῳ τῆς πεδιάδος ἐσκεπασμένοι μὲ μανδύας.

19 *Αύγουστου*.—Ἐπροχωρήσαμεν εἰκοσιενεὰ λεύγας, βαδίζοντες κατὰ μήκος τοῦ ποταμοῦ Μώρρεϋ καὶ πρὸς τὸ ἑσπέρας εἶδομεν τινὰς καλύβας τῆς Ἑσσοῦκας, ἧτοι πόλεως ξυλίνας πρὸ τριῶν ἐτῶν θεμελιωθείσης.

Δεκαπέντε περίπου καπηλεῖς, μία ἀτμοκίνητος προιονιστικὴ μηχανή, μία λέμβος, ὀδοὶ πλήρεις χλόης, εἰς τὴν ὅποιαν βυθίζονται μέχρι μηροῦ, ἀποθήκαι μαλλίων, εἰς σταθμὸς σιδηροδρομικὸς καὶ μία ἀτμάμαξα, ἰδοὺ ἡ Ἑσσοῦκα. Ἡ σιδηροδρομικὴ αὕτη γραμμὴ εἶναι ἡ ἐξακολούθησις ἐκείνης τὴν ὅποιαν ἀφήκαμεν εἰς Βένδιγον, ἧτοι περιετρέξαμεν ἔφιπποι 145 λευγῶν δέλτα. Ἀφοῦ περιέτρεξέ τις ἔφιππος τόσας λεύγας καὶ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ δὲν εἶδεν εἰμὴ ταχύποδας, βόας καὶ πρόβατα, ὁ σιδηροδρομὸς φαίνεται τι νέον καὶ εὐχάριστον. Μανθάνω ὅτι ἡ γραμμὴ αὕτη εἶναι ἡ μακροτέρα τῆς Αὐστραλίας, οὕτω δὲ ἡ Ἑσσοῦκα, συνδεομένη μετὰ τῆς Μέλβουρν, κεῖται εἰς τὸ ὄριον τῆς Βικτωρίας καὶ τῆς New-South-Wales. Διασχίζεται λοιπὸν ἡ ἀποικία ὑπὸ σιδηροδρόμου μακροῦ διακρίσει πεντήκοντα χιλιόμετρα μανθάνω πρὸς τούτους ὅτι ἡ πόλις, ἐὰν πρέπει νὰ ὀνομασθῆ οὕτως, ἐθεμελιώθη μετὰ τὸ τέλος τοῦ σιδηροδρόμου ὅθεν ἐνῶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ σιδηροδρομὸς εἶναι συνέπεια τῶν ἀναγκῶν λαοῦ ἀποκατεστημένου, ἐνταῦθα ἐξ ἐναντίας εἶναι προοίμιον καὶ αἷτιον ἀποκατεστάσεως. Ἐνταῦθα βλέπεις ἀπέραντον διάστημα εὐφύρων πεδιάδων καὶ θέλων νὰ εὐκολύνῃς τὰς προόδους τῶν ἐποίκων, χαράττεις εὐθείαν γραμμὴν ἀρχομένην ἀπὸ τῆς Μέλβουρν, ἐκτεινομένην πρὸς βορρᾶν καὶ φθάνουσιν εἰς τὰ ὄρια τῆς παρακειμένης ἀποικίας. Οἱ ἀποικοὶ εὐθὺς κατοικοῦσι κατὰ μήκος τοῦ δρόμου τούτου, ὅστις διευκολύνει τὰς ἀνάγκας αὐτῶν· σταθμοὶ, ὑποστατικά, πόλεις, ἀναψύονται ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης. Τότε ἡ ποιμνικὴ εὐδαιμονία, γεννωμένη καὶ προαγομένη διὰ τῶν εὐεργετημάτων τοῦ ἀτμοῦ, ἤρξαντο διὰ μῆκος ἐξ ἀριστέρων καὶ δεξιῶν, ἐπὶ γαιῶν τὰς ὁποίας πρότερον καθίστων ἀγόνους αἱ παρακείμεναι διεξοδικαὶ καὶ δύσκολοι. Ἡ τόλμη κάμνει θαύματα! Καὶ οὕτω μία ἀποικία προχωρεῖ γιγαντιαίως, ἄνευ χαρτοσήμων, ψηφισμάτων, ἐκθέσεων καὶ ἄλλων ἐγγράφων, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁποίων ἐνασχολεῖται ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα ὁ νομάρχης ἢ ὁ ἑπαρχος ἐν τινὶ πόλει τῆς Γαλλίας· ἐκ τριῶν χιλιάδων ψυχῶν κατοικοῦμένη,

ἀναγκαζομένη δὲ νὰ ζητήτῃ παρὰ τῆς ἐξουσίας κατασκευὴν σιδηροδρόμου.

Ἐμείναμεν δὲ μίαν μόνην ὥραν εἰς τὴν Ἑσσοῦκάν, τὸ δ' ἑσπέρας ἀνεχωρήσαμεν εἰς Μέλβουρν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ἐν τῷ διαστήματι μιᾶς νυκτὸς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν. Μὴ συγκατατεθέντες νὰ χωρισθῶμεν τόσον ταχέως ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ Κάπελ, εἰς τὸν ὅποιον ὀφείλομεν τόσην εὐγνωμοσύνην, τὸν συμπαρελάβομεν. Μᾶς εὖρον δὲ οἱ ἐνταῦθα μελανοὺς καὶ ἀγρίους. Ἡμεῖς ὅμως ἐνομιμούμεθα μετὰ πολλοῦ πόθου τὸν βίον τῶν δασυῶν ἐν μόνον πράγμα δὲν ἔφερον μετ' ἐμοῦ ἐπιστρέφας, τὴν κόμην μου, τὴν ὅποιαν ἡ ὑγρασία τῶν νυκτῶν, ὑπὸ τὸν ἀστεροειδῆ οὐρανὸν τῶν πεδιάδων, ἐρρίψεν ἐξ ὀλοκλήρου· αἱ νύκτες αὐταὶ μὲ κατέστησαν ἂν ὄχι σφοδρὸν, βεβαίως ὅμως φαλακρὸν Ἴπποκράτην.

I

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΗΜΕΡΑΙ ΕΝ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

Ἡ «Ἀφρικανή» ἐν Αὐστραλίᾳ.—Λέσχη καὶ συναθροίσεις.—L'oiseau-lyre.—Οὐ κληρός.—Διεξιμαναὶ τοῦ Γιάν-Γιάν.—Βοτανικὸς κήπος.—Στατιστικὴ συγκριτικαίως.

21 *Αύγουστου*.—Ἀφοῦ ἐπανήλθομεν εἰς τὴν πόλιν, αἱ δραματικαὶ παραστάσεις καὶ τὰ μεγάλα ἐπίσημα γεύματα ἀνεπλήρωσαν τοὺς χοροὺς τῶν μαύρων καὶ τὰ φηγητὰ τῶν μακροπόδων ὑπὸ τὰς καλύβας. Οἱ Huguenots, ἡ Ἀφρικανή, ὁ Ροβέρτος Διάβολος παριστάνονται ἐν Μέλβουρν ἐντὸς ὤραιστατης αἰθούσης, ὅπου τὸ κομψότατον ἐνδυμα τῶν γυναικῶν ὡς ἐν Λονδίῳ, ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν Εὐρώπην. Αἱ σκηνογραφίαι εἶναι λαμπραὶ, καὶ μόνη ἡ πρώτη τραγωδεῖ, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀνενοθυμίσῃ εἰς ἡμᾶς ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τοὺς ἀντίποδας.

Ὁ Σίρ Ρέδμονδ Βάρυ, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης, ὁ πρῶτος δικαστὴς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὁ πρῶτανος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὁ σημαντικώτερος ἄνθρωπος τῆς Βικτωρίας, προσεκάλεσεν ὄλους τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ὄλους τοὺς ἔχοντας ἐπιβρῶν κατοίκους τῆς ἀποικίας εἰς μέγα γεῦμα διδόμενον εἰς τιμὴν τοῦ πρίγκηπος. Σοὶ ἀναφέρω δὲ τὸ γεῦμα τοῦτο μόνον καὶ μόνον ἵνα σοὶ εἶπω πόσον ἡ ἐνταῦθα πολυτέλεια εἶναι ἀπίστευτος. Ὁ οἰκοδεσπότης ἔχει τοὺς τρόπους τῆς πρῶτης ἐποχῆς, τοὺς ὁποίους ἀναδεικνύει ἐτι μάλλον τὸ ἐνδυμα τῶν ἡμετέρων πατέρων. Οἱ ὑπηρεταὶ μὲ κόμην λευκὴν, αἱ αἰθούσαι λαμπρῶς διασκευασμέναι, τὰ φηγητὰ ἐξαισιῶς κατεσκευασμένα ὑπὸ Γάλλου μηχανικοῦ παριστῶσιν εἰς ἡμᾶς μετὰ τέσσαρας μῆνας τὴν νέαν εἰκόνα τῆς γηραιᾶς Ἀγγλίας. Ὁ Σίρ Ρέδμονδ διηγείται εἰς ἡμᾶς πῶς διεσχράζεν ἐπὶ τῆς πεδιάδος τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, πῶς αἱ σκηναὶ διεδέχθησαν ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἐβδομάδων τὰ ὑψηλά

χόρτα καὶ πῶς αἱ οἰκίαι ἀνεπλήρωσαν τὰς σκηνας ἐντὸς ἐνὸς ἔτους. Ἀπὸ τοῦ 1851 μέχρι τοῦ 1852 ἡ τιμὴ τῶν γαιῶν τῆς Μέλβουρν ἠῤῥησε χίλια ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Παρέστησε τὰς ταχέως προόδους τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ ὅποιον ἀπὸ τινῶν ἐτῶν δίδει βαθμοὺς ἴσους τὴν ἀξίαν πρὸς τοὺς τῆς Ὁξφόρδ καὶ τοῦ Κέμβριτζ. Παιδαγευμένος περὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, φαίνεται ὅτι μετέφερεν ἐνταῦθα καὶ πάντα τοὺς ἀγγλικούς θεσμούς. Μετέφερε καὶ τὴν οἰκονομικήν του, καὶ προσφέρει μόνος εἰς τοὺς κεκλημένους μεγίστην φιάνην πόρου, περιέχουσαν πέντε λίτρας σχεδὸν, ἐστολισμένην μὲ ὑφάσματα ἀράχνης καὶ περιτυλιγμένην μὲ γηραιὸν χάρτην ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγήρασεν ὄμοῦ μὲ τὴν φιάνην καὶ κλασικὴν τὴν ὄδον τοῦ Ὁρατίου. Ὁ οἶνος εἶναι τοσοῦτον καλὸς ὥστε ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἐνὸς ἐξ ἡμῶν στίχους ἐξαλειφθέντας ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ πίνομεν εἰς ὑγείαν τῶν ἀπόντων φίλων. Τοιαύτη εἶναι ἡ γενικὴ συνήθεια εἰς τὸ τέλος παντὸς γεύματος ἐν Αὐστραλίᾳ, καὶ ἡ ἀνάμνησις αὕτη τῆς μακρᾶν κειμένης πατρίδος εἶναι συμφωνοτάτη πρὸς τὸ ἀληθέστατον τοῦτο ἐμβλημα τῶν κατοίκων τῆς γῆς ταύτης: Caelum, non animum muo ἧτοι: «Ἀλλάσσω τὸν οὐρανόν, οὐχὶ ὅμως τὴν ψυχὴν!»

Τὴν ἐπαύριον ἡ Λέσχη Μέλβουρν ἔδωκε μέγα γεῦμα εἰς τὸν πρίγκηπα, παρακαθημένων ἑκατὸν εἰκοσι τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἐνταῦθα ἐπίομεν καμπανίτην ὡς ὕδωρ καθαρὸν. Τοσοῦτω δὲ εἶναι ὠραία πάντα, ὥστε νομίζομεν ὅτι εὐρισκόμεθα πολὺ μακρὰν τῶν ἀγρίων.

25 *Αύγουστου*.—Δυκιδνόγκ. Τρέχομεν καὶ πάλιν εἰς τὰς πεδιάδας ὅπως μὴ χάσωμεν τὴν συνήθειαν. Ἐν νέον πτηνὸν περὶ ἐκ τοῦ μέσου θάμνων, εἶτα δύο καὶ μετὰ ταῦτα τρία. Εἶναι δὲ τὸ λεγόμενον oiseau-lyre, τὸ ὀρειότατον δηλαδὴ τῆς Αὐστραλίας. Τὸ σῶμά του εἶναι μέλαν καὶ μέγαν ἴσον πρὸς μικρὰν ὄρνιθα, οἱ πόδες βραχεῖς, ἀλλ' ἡ οὐρᾶ ἔχει μήκος πλεον καὶ τῶν δύο ποδῶν. Ὅτε δὲ εἰσέρχεται εἰς τοὺς θάμνους, τὴν ἀφίνει συρομένην κατὰ γῆς ὡς ἐλαφρὸν καὶ κυμαινόμενον μανδύαν, ἀλλ' ὅτε κἀθηται, περιστρέφει αὐτὴν ὡς ταῦς καὶ ἀναπτύσσει ὡς ἀληθῆ λύραν ὁμοίαν πρὸς μουσστήριον, λύραν ἀρχαίαν, κομψοτάτην καὶ ἐλαφρὰν. Τὰ μὲν δύο ἐξωτερικὰ μέγала πτερὰ, ἐρυθρὰ ἄμα καὶ λευκὰ, φύσει καμνωτά, σχηματίζουσι τὴν λύραν, τὰ δὲ πτερὰ τῆς μέσης, ψιλὰ καὶ στερεὰ, τὰς χορδὰς. Ὁ θεατὴς ἐπιθυμεῖ ν' ἀκούσῃ τὴν μελωδικὴν φωνὴν τοῦ πτηνοῦ τούτου, ἀλλ' ὅμως εἶναι βιβδὸν ἐκ γενετῆς· οὕτω πως ἠθέλησεν ἡ παράδοξις καὶ παράλογος φύσις τῆς Αὐστραλίας. Ἐρόνευσεν ἔν καὶ μὲ διέφυγε δευτέρου. Ἐνταυτῷ ἤκουσα μακρὰν κρότον γέλωτος. Μετὰ ταῦτα ἐρόνευσεν ζῶον κλοῦμενον ορος-

sum, τὸ ὅποιον ἐπήδα ἀπὸ ὑψηλοῦ κλαδίου δραμῶν δὲ ἕνα παραλάβω αὐτὸ, βλέπω ὅτι ἐχωρίσθη εἰς δύο· καὶ ἡ μὲν μήτηρ ἔπεσε νεκρὰ εἰς τὰς ἀγκάλας μου, τὸ δὲ μικρὸν, ὀρηκτικὸν ἐκτὸς τοῦ μητρικοῦ θήλακος, ἔφθασεν εἰς τὰ πρῶτα κλαδία, ὅτε μόλις ἤρχισα νὰ ἐνοῶ τὸ παιγνίδιον τοῦτο. Τότε καὶ δευτέρως καγγασιμὸς ἀντήχησεν ἀπομακρυνόμενος: «Ὁ γέλαση κάλλιον, ἐψιθύρισα, ὅποιος θὰ γέλαση τελευταίος», καὶ ἔτρεξα εὐθὺς εἰς τὸ δάσος, μὴ δυνάμενος νὰ φαντασθῶ τίς ἐξεκαρδιζέτο οὕτω πως, ὡς ἂν μ' ἐπεριγέλα. Ἐθόλμασα δὲ ὅτε ἤκουσα καὶ πάλιν τὸν πλατὺν γέλωτα. Τίς δὲ ἦτο ὁ γελῶν; Πτηνόν! Τὸ ἐρόνευσεν ἐνῶ ἀνεκἀγγαξέ προκαλῶ δὲ πάντα ὀδοιπόρον νὰ διακρίνῃ τὸν γελῶτά του ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γέλωτος. Τὸ δ' ἑσπέρας ἔμαθον ὅτι ὀνομάζεται Laughing Jackass ἡ γελαστικὸς ὄνος, εἶδος λαρωτοῦ κολοιοῦ, ἐρχοντος τὸ βάρυς μακρὸν καὶ τὸ σῶμα δις μεγαλύτερον τοῦ ἡμετέρου κολοιοῦ. Τὸ ὀνόμασαν δὲ οὕτως οἱ πλείστοι ἀποικοὶ, διότι ἔμειναν ἐκθαμβοὶ ὅτε τὸ ἤκουσαν κατὰ πρῶτον καγγαξῶν εἰς τὰ δάση. Ἐπὶ τέλους ἐρονεύσαμεν τινὰς δρυσολάπτας, καὶ τοῦτο ἔνεκε τῆς πρὸς τοὺς ἡμετέρους διαφορᾶς κατὰ τὰ πτερὰ.

Τὸ δ' ἑσπέρας, ἐνῶ ἠτομαζόμεθα νὰ δειπνήσωμεν, ἤκουσαμεν ποδοβολητὸν ἵππου περὶ τὴν θύραν τῆς καλύβης, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ ἀκρότου κλοῦντος ἡμᾶς κατ' ὄνομα. Ἦτο δὲ Ἴρλανδοῦς ἱερεὺς καθολικὸς, ὀλοστρόγγυλος καὶ γαλανός, ὅστις, μαθὼν τὴν κληρικὴν ἡμῶν ἐκδρομὴν, ἤλθε νὰ μάθῃ μὴ ψορῶμεν ἀπὸ τὴν πεινᾶν. Ἡ μετ' Ἴρλανδοῦς σχέσις δὲν εἶναι δύσκολος, ἡ δ' ἐπίσκεψις αὐτοῦ μ' ἐδίδαξε πολλὰ πράγματα περὶ τοῦ κλήρου τῆς Αὐστραλίας· ἔτι νὰ ἠγνοῦν. Αἱ ἀρχαῖαι πλᾶναι τῆς μητροπόλεως δὲν μετερτετέθησαν ἐνταῦθα· αἱ βουλαὶ δὲν παρεδέχθησαν ἰδικιτέραν θρησκείαν τοῦ κράτους, ἀλλὰ πᾶσαι ἀπολαμβάνουσι τῆς αὐτῆς προστασίας παρὰ τε τοῦ νόμου καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὅθεν ἡ ἰσότης εἶναι ἐντελής, καὶ τὸ μέγα ζήτημα, τὸ ὅποιον διαρίζει τὸ ἠνωμένον βασιλεῖον τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἐλύθη ἐνταῦθα ἀταράχως. Ἐν ἑκατομμύριον καὶ διακόσιαι πενήκοντα χιλιάδες φράγκων χορηγοῦνται κατ' ἔτος εἰς τὸν κλήρον, καὶ διανεμονται εἰς τὰς διαφόρους λατρεῖας ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτάς. Ἐν Βικτωρίᾳ ὑπάρχουσι περίπου 425.000 διαμαρτυρομένους, 140.000 καθολικῶν, 3.000 ἐβραίων καὶ 58.000 ὀπαδῶν ἄλλων θρησκευμάτων, τὰ δὲ διδόμενα ἐτησίως χρήματα δαπανῶνται εἰς μισθοδοσίαν 430 κληρικῶν καὶ εἰς κατασκευὴν ἐκκλησιῶν τῶν δὲ ὑπαρχουσῶν ὁ ἀριθμὸς ἀναβαίνει εἰς 1.550. Ἦτο δὲ ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐπιχορήγησις αὕτη διότι κατ' ἀρχὰς ἔνεκε τῆς ὑπὲρ τοῦ χρυσοῦ θερμῆς, μόνη ἡ κυβέρνησις ἔπραπε νὰ φροντίσῃ περὶ θρη-

σκείας· σήμερον όμως, ὅτε ἡ Αὐστραλία εἰσῆλθεν εἰς δρόμον τακτικόν, τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα ἀποκρούει τὴν ἐπιχρησίνην.

Ὁ ἀγαθὸς κληρικὸς, διαλεχθεὶς ἐπὶ πολὺ μετ' ἐμοῦ, ἵππευσε καὶ ἐγένετο ἄφαντος εἰς τὸ δάσος· μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἀναβάντες εἰς ταχυδρομικὴν ἄμαξαν μεγάλην, κοκκινοβαφῆ, συρομένην ὑπὸ ἑπτὰ ἵππων καὶ ἐρχομένην ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, συνεκνήθηκαμεν μετὰ μεταλλευτῶν, ποιμένων, κουρέων, ὄλων σεσωρευμένων καὶ διηγουμένων τὰς παραδοξοτάτας τῶν ἱστοριῶν περὶ τοῦ νομαδικοῦ αὐτῶν βίου.

*Εἰς τὴν συνέχισιν.

N.

ΠΡΩΤΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Ἐκ τῶν τοῦ Ἀλφρέδου Μωρῦ.

Α'
ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην νὰ καλύπτηται ὅπως μὴ ὑποφέρῃ ἐκ τῶν δυσκρασιῶν τοῦ ἀέρος, καὶ ὅπως προφυλάσσεται ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν, τῶν ἐρπετῶν καὶ ἐν γένει ἀπὸ πάσης ἐπαφῆς βλαπτοῦσης τὸν ἀσθενῆ αὐτοῦ ὀργανισμόν. Τὰ πρῶτα ἐνδύματα κατασκευάζοντο ὅτε μὲν ἐκ φύλλων ἢ ἐκ φλοιῶν δένδρων, ὅτε δὲ ἐκ δερμάτων. Ἡ Γένεσις παριστάνει τὸν Δημιουργὸν χορηγοῦντα δερματίνους χιτῶνας εἰς τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὐάν, κατὰ τὴν ἀποπομπὴν αὐτῶν ἐκ τῆς Ἐδέμ. Κατὰ τὸν Τάκιτον καὶ τὸν βυζαντινὸν Προκόπιον, τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ ἐνδυμασία τῶν Φιννίων, φυλαὶ δὲ τινες μασσαγητικαί, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων, περιεβάλλοντο διὰ φλοιῶν. Ὅμοια ἐνδύματα ἔφερον ἄλλοτε οἱ πλείστοι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Πολυνησίας· οἱ δὲ Κάρροι καὶ Ὀπτεντότοι φέρουσι μόνον δῆμα τι, συγκρατούμενον διὰ ζώνης. Ταχέως ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐπενόησε νὰ πλέκῃ τὰς ἴνας τῶν φυτῶν καὶ νὰ κατεργάζηται τὰ δῆματα· ταχέως ἐπίσης ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ ἰδέα νὰ ὑφαίνῃ τὰς ἴνας τῶν φυτῶν, τὸ ἄχυρον καὶ τὰς τρίχας τῶν ζώων, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐν *παλαιότητα* εὐρεθέντα χονδροειδῆ ὑφάσματα. Καὶ ὅταν ἔτι ἔνεκα τοῦ κλίματος ὁ ἄνθρωπος δὲν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τοῦ ψύχους δι' ἐνδύματων, ἔχει ὅμως τὴν πρὸς καλλωπισμὸν κλίσιν, κλίσιν ἐπίσης ἔμφυτον καὶ εἰς τὸν ἄγριον, ὅσον καὶ εἰς τὴν πεπολιτισμένην γυναῖκα.

Πολλοὶ λαοί, ὡς οἱ Κατωίξι καὶ οἱ Πουρουπουροῦ τοῦ Ἀμαζονεῖου, βιοῦντες ἐντελῶς γυμνοί, κοσμοῦσιν ἐν τούτοις διὰ κρίκων τοὺς βραχίονας καὶ τὰς κνήμας. Οἱ Δαυάκι τοῦ Βορνέου, οἵτινες οὐδὲν φέρουσι ἐνδύμα, ἔχουσι τὴν μανίκην τοῦ καλλωπισμοῦ, εἰσὶ δὲ καταπεφορτωμένοι ἐκ κοσμημάτων χρυσῶν, ἐκ χαλκίνων

1. Αἰμαναὶ κατοικίαι τῶν προϊστορικῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν.

δακτυλίων καὶ ἐκ πετραδίων γαγάτου. Ἀπὸ τῶν παναρχαιοτάτων χρόνων ὁ ἄνθρωπος κατασκεύαζε κοσμήματα· εὐρέθησαν ἐν τάφοις τῆς λιθίνης ἐποχῆς ὀδόντες καὶ ὀστρακα διάτρητα, πόρπαι, μαργαρίται κλπ., ἡ δὲ πλεθὺς αὐτῶν, εὐρισκομένων πολλαχού εἰς σωρούς, ὡς ἐν Βιργινία, μαρτυρεῖ ὅτι ἀρχῆθεν ἡ χρῆσις αὐτῶν ἦν γενικωτάτη.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ καλλωπισμοῦ, ὥστε πολλοὶ ἄγριοι λαοὶ πληροῦσι ταύτην καὶ ἐπὶ βλάβῃ αὐτοῦ τοῦ σώματός των. Πολυάριθμοι φυλαὶ τῆς τε ἀρκτῆρας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς παρεμύρρουν τὴν κεφαλὴν αὐτῶν καταπιέζοντες τὸ κρανίον τῶν νηπίων, ὅπως ἡ φυσιογνωμία αὐτῶν προσλάβῃ ἀρειμάνιον καὶ μεγαλοπρεπῆς ἥθος· τοῦτ' αὐτὸ συνειθίζεται καὶ παρὰ τοῖς Μικροκεφάλοις, κατὰ τὸν Ἰπποκράτην, καὶ παρὰ τοῖς Οὐνοῖς. Οἱ Βοτοκοῦδος τῆς Βρασιλίας ἐκλήθησαν οὕτως ἐκ τῆς ἀλλοκτότου αὐτῶν συνήθειας τοῦ νὰ παρεμβάλλωσιν εἰς τὸ κατώτερον χεῖλος καὶ εἰς τὰ ὠτα πλατεῖς ξυλίνους δίσκους. Ὅμοιος παρὰ τῆς πλείσταις τῶν ἀγρίων φυλῶν τοῦ Παραγουζιῆ συνειθίζεται νὰ παρεμβάλλωσι τεμάχιον ξύλου ἢ λίθου εἰς τὸ κάτω χεῖλος παρὰ τὰς βίβλας τῶν ὀδόντων. Οἱ Ἰσπανοὶ ἀπεκάλεσαν Ἰνδικὴν τινα φυλὴν τῆς Ἀμερικῆς Λένγκουας ἐκ τῆς συνήθειας ἣν εἶχον νὰ θέτωσιν εἰς ἐντομὴν γενομένην ἐν τῷ κάτω χεῖλει ξυλίνην γλωσσίδα. Ἡ αὕτη συνήθεια περιεβαλλομένη καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν φυλῆς τινος τῶν ὄχθων τοῦ Σιρέ. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου τοῦ Πάσχα μνησκύνουσι τεραστίως τὰ ὠτα αὐτῶν· τούτους δὲ μιμοῦνται καὶ οἱ Ἀνγκουας. Φρικωδῶς διατρύπῳσι τὰ ὠτά των καὶ οἱ Μαλαῖαι τῆς Σουμάτρας. Ἄλλ' ὅ,τι προδήλως καταδεικνύει τὴν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἔμφυτον ἀνάγκην τοῦ καλλωπισμοῦ, ἀνάγκην συνδεομένην μετὰ τοῦ αἰσθηματος τῆς ὑπεροχῆς καὶ διακρίσεως, εἶναι ἡ παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἀγρίων ἐπικρατοῦσα συνήθεια τοῦ χρωματίζειν, χαράσσειν καὶ κεντᾶν τὸ σῶμα. Τὸ ἔθιμον τοῦτο διατηρεῖται καὶ παρὰ λαοῖς ἔτι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένοις, ὡς ἐπὶ παραδείγματι παρὰ τοῖς Βαρμάνοις, οἵτινες οὐ μόνον μαυρίζουσι τοὺς ὀδόντας των, ἀλλὰ καὶ ζωγραφίζουσι ἐπὶ τοῦ δῆματός των εἰκόνας ζώων, εἰς τὰς ὁποίας ἀποδίδουσι θαυμασίας ιδιότητας. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης συνήθειας εἰς τῶν λαῶν τῆς Καληδονίας (Σκωτίας) ἐκλήθη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα *Πίκται*, ἥτοι ἐξωγραφημένοι. Οἱ Βρετανοὶ, κατὰ τὸν Κάισακα, καὶ οἱ Σαύθαι Βουδῖνοι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἔβαπον τὸ σῶμα αὐτῶν πρασίῳ χρώματι. Οἱ Ἀγάθουροι, οἱ Δάκες, οἱ Σκμάρται ἀπεικόνιζον ἐπὶ τοῦ δῆματός των πικτοῖας μορφάς· οἱ δὲ Θράκες ἐστιγματίζοντο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ κοινοτάτη μέχρι τοῦ νῦν ἔτι παρὰ τοῖς γυναῖξιν εἶναι ἡ χρῆσις τοῦ κνᾶ (*lawso-*

nia inermis ἐπιστημονικῶς) πρὸς βαφὴν τῆς κόμης καὶ τῶν ὀνύχων. Αἱ παρὰ τὸν Ἀμαζόνειον φυλαὶ διακρίνονται διὰ τῶν ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τοῦ σώματος βαφῶν. Ὅπως δὲ καταστήσωσιν ἀνεξίτηλους τὰς τοιαύτας βαφὰς πλείστοι φυλαὶ ἐπενόησαν διὰ κεντημάτων νὰ εἰσάγωσιν εἰς τὸ δῆμα τὴν χρωματιστικὴν ὕλην, ἐξαγομένην γενικῶς ἐκ τοῦ χυμοῦ τῶν φυτῶν. Τὸ τοιοῦτον εἶδος τῆς στίξεως εἶναι συνήθιστα παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῖς λαοῖς τῆς Πολυνησίας καὶ τῆς Μαλαισίας· εἶναι ἐπίσης εὐχρηστον παρὰ τισι τογκουσικαῖς φυλαῖς καὶ παρὰ τοῖς Νεο-Ζηλανδοῖς, οἵτινες εἰσάγουσιν εἰς τὸ δῆμα χρώματα καὶ κόνιν ἀνθρακῶς. Ἐτεροὶ λαοὶ τῆς Πολυνησίας, ἰδίως δ' οἱ ἰθαγενεῖς τῶν Βιτίων καὶ Μαρκησιῶν νήσων καὶ τῆς νέας Ζηλαντίας, ποιοῦνται τὴν στίξιν βαθυτέραν, χαράσσοντες ἐν τῷ προσώπῳ καὶ ἐν τῷ σώματι ἐντομάς, ἐν αἷς εἰσάγουσι χρωματιστικὰς ὕλας καὶ διαβρωτικὰ φυτὰ διὰ τούτων ἀποτυποῦνται ἐπὶ τοῦ δῆματος ζωηρότατα αἰ ἀπεικονίσεις, αἵτινες πολλάκις χαράσσονται μεθ' ἱκανῆς τέχνης, δηλοῦσι δὲ τὸ ἀξίωμα, τὸ γένος καὶ τοὺς ἄλλους. Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς Αὐστραλίας ἀνὰ πᾶσαν ἐπίσημον τοῦ βίου ἐποχὴν χαράσσουσιν ἐν τῷ δῆματι αὐτῶν καὶ νέα σχέδια. Οἱ Μουρῖσιοι πολεμισταὶ φέρουσι ἐπὶ τοῦ προσώπου σχέδια ὅλων ἀνάγλυφα, ὧν ἡ κατασκευὴ ἀπαιτεῖ πολυδύναμους ἔγχειρας. Ἐτεροὶ φυλαὶ, ὡς ἡ τῶν Τσουκτῆς, ἀρκούντες εἰς τὴν ἐγγάραξιν βαθειῶν ἐντομῶν προωρισμένον ν' ἀνακκλώσιν εἰς τὴν μνήμην τὰ ἐν θῆρα, ἐν ἀλίαις ἢ ἐν πολέμῳ ἀνδραγαθήματα. Ῥυθόντες ἐκ τούτων καθίσταται ὁ θρησκευτικὸς χαρακτήρ, ὃν προσέλαβον παρὰ τισι λαοῖς αἱ βαφαὶ καὶ τὰ στίγματα, ὧν ἡ ἀπονομή συνοδεύεται πολλαχού διὰ θρησκευτικῶν τελετῶν, ἀναλόγων πρὸς τὰς μεσαιωνικὰς τελετὰς τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῶν ἵπποτων. Παρὰ τοῖς Ἀλφουραῶ ὁ ἱερεὺς ἢ αὐτὸς ὁ *ρατζῆς* προϊστάται τῆς τοιαύτης ἱεροτελεστίας, ἀποτελούσης μέρος τῆς λατρείας τῶν πνευμάτων. Διὰ θρησκευτικοῦ ἐπίσης χαρακτῆρος περιβάλλονται καὶ ἄλλαι ἀκρωτηριάσεις· οὕτως οἱ ἰθαγενεῖς τῶν νήσων Τόγκα, ἀποκόπτουσιν ἐνίοτε τὸν μικρὸν δάκτυλον, προσφέροντες αὐτὸν θυσίαν εἰς τὰ πνεύματα.

Ἐτερον ἔθιμον, συνδεόμενον μετὰ τῶν ἐν τῷ σώματι εἴτε πρὸς ἀναγνώρισιν εἴτε πρὸς θρησκευτικῶν σκοπῶν γενομένων χειρουργικῶν ἐγχειρήσεων, εἶναι ἡ περιτομή. Ἡ χρῆσις αὐτῆς, λαβοῦσα ἴσως τὴν ἀρχὴν ἐκ φυσικῆς αἰτίας, ἐπεξετάθη διὰ τῆς θρησκευτικῆς παραδόσεως. Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ περιτομὴ συνειθίζετο ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπουθεν παρέλαβον αὐτὴν οἱ Ἑβραῖοι, παρ' οἷς ὅμως οὐδαμῶς ἀπίθανον ὅτι προὔπηρχε τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δουλείας αὐτῶν. Καθιερωθεῖσα διὰ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, εἰσῆχθη καὶ

ἐν τῇ ἰσλαμικῇ θρησκείᾳ, εἰς τοῦτο δ' ὀφείλει τὴν μεγίστην αὐτῆς διάδοσιν. Παρὰ τοῖς χαμιτικῶς λαοῖς ἦν πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐν χρῆσει, διατηρεῖται δ' ἔτι ὑπὸ τῶν Ἀδυσσιῶν, καίτοι χριστιανῶν, περιωθεῖσα ἴσως ἐκ τῶν προγόνων τῶν Κρεωφάγων, περὶ ὧν ποιεῖται λόγος ὁ Στράβων. Ἐν Μαδαγασκάρῃ ἡ εἰσαγωγή αὐτῆς ἦν προγενεστέρη τῆς διαδόσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Διόσωρος δ' ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει, ὅτι καὶ οἱ νομάδες Τρωγλοδοῦται περιτέμνοντο. Παρητηρήθη δ' ὅτι συνειθίζεται καὶ ἐν Γουίνεξ, ἐν τοῖς παραλίοις τοῦ Ζγκκαβάρ, παρὰ τοῖς Κάρροις, τοῖς Βεχουανῶς καὶ τοῖς Δαμαρῶς, οἵτινες πάντες ἀγνοοῦσι καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν λόγον τῆς περιτομῆς. Τὸ αὐτὸ ἔθιμον σώζεται καὶ παρὰ ταῖς φυλαῖς τῆς μεσημβρινῆς Αὐστραλίας, αἱ δὲ μὴ ἐγκολπωθεῖσαι αὐτὴ φυλαὶ τὸ ἀντικαθιστῶσι δι' ἑτέρου ἀλλοκτότου ἔθιμου παραπλησίου πρὸς τὸ *σα.λγ* τῶν Βεδουϊνῶν τῆς Ἀραβίας· εἶναι δὲ τὸ *σα.λγ* εἶδος περιτομῆς, διαφόρου τῆς μωσαϊκοῦ θανικῆς, ἐν χρῆσει ὃν πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὡς εἰδωλολατρικὴ ἀπαγορευθὲν ἐπὶ Βεχαιτιῶν ἐπὶ ποινῇ θανάτου. Ἴσως αἱ διαφοροὶ αὗται συνήθειαι προέρχονται ἐξ ἀρχικῆς συγγενείας τῶν Σημιτῶν πρὸς τοὺς Χαμίτας ἀφ' ἐνὸς καὶ τούτων πάλιν πρὸς τοὺς Αὐστραλοῦς. Σημειωτέον πρὸς τούτους ὅτι ἡ περιτομὴ ἐτηρεῖτο καὶ παρὰ τισι φυλαῖς τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Οἱ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Οὐκαῦλι οἰκοῦντες Κονιῶδες περιτέμνουσι τὰ θῆλα. Ἄλλοτε εἶδος τι περιτομῆς, καλούμενον *μαγε.λε*, ἐσώζετο ἐν ταῖς Σανδβίχαις νήσοις.

Ἡ ἐξαγωγή τῶν ὀδόντων καταδεικνύει ἐπίσης τὴν ἐνυπάρχουσαν συγγένειαν μετὰ τῶν λαῶν, πολὺ ἀπεχόντων ἀλλήλων. Τοιαύτη ἡ συνήθεια τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς τομῆς τῶν ἐφθῶν, κοινὴ παρὰ τοῖς Δαμαρῶς τῆς Ἀφρικῆς, τοῖς Αὐστραλοῖς καὶ τοῖς Παποῖς. Εἶναι ὁπωσδήποτε βέβαιον ὅτι φυλαὶ εἰς τὴν αὐτὴν ἀνήκουσαι οἰκογένειαν διετήρησαν πολὺν χρόνον μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν τὴν χρῆσιν ἀκρωτηριασμῶν ἀπαρλλάκτων. Οἱ Βαραβρᾶς, οἱ Φουντζῆ καὶ οἱ νομάδες τῶν ἐρήμων τῆς Βαϊουδά διατηροῦσιν ἄπαντες τὴν συνήθειαν τοῦ χαράσσειν τρεῖς ἐντομάς εἰς ἐκάστην παρεῖαν καὶ εἰς ἕκαστον κρόταφον.

Παρὰ τοῖς ἀγρίοις λαοῖς ἡ ἐνδυμασία χρησιμεύει μᾶλλον πρὸς στολισμὸν, ὡς δεικνύει ἡ ἐνισχυτὴ παρὰ τοῖς Παποῖς ἐπὶ παραδείγματι ἐπικρατοῦσα συνήθεια τοῦ νὰ φέρωσιν οἱ ἀρχηγοὶ μόνον πλέγματα ἐκ φύλλων βανανῶς ἀνθοβαφῆ· οἱ λοιποὶ εἰσὶν ὀλοτελῶς γυμνοί. Πρὸ πάντων δὲ ὁ ἄγριος ἀρέσκειται νὰ κοσμῇ τὴν κεφαλὴν, ὡς τὸ ἐπιφανέστερον μέρος τοῦ σώματος. Ἡ γυνὴ ἀρκεῖται συνήθως εἰς τὴν διακόσμησιν τῆς κόμης, ἣν στολίζει διὰ μυρίων κοσμημάτων. Ἐν γένει δ' ὀλίγοι τῶν ἀπο-

λιτεύτων λαών παραμελοῦσι τὸν στολισμὸν τῆς κεφαλῆς· εἴτε διὰ πετρῶν εἴτε δι' οἰωνδῆποτε ἄλλων ἐπιδεικτικῶν ἀντικειμένων.

Τὰ βραχιόλια, τὰ ἐκ κόκκων ἢ ἐξ ὀδόντων ζῶων ἢ ἐκ χαλκίων περιδέτρια φέρουσι παρ' ἀγρίους οὐ μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες. Αἱ γυναῖκες, ἐξ αἰσθητικῆς αἰδημοσύνης, διεγειρομένου καὶ ἀναπτυσσομένου βραχμηδὸν μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ, καλύπτουσι συνήθως τὴν ὄσφιν αὐτῶν μέχρι τῶν γονάτων· πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ ἐνίοτε ἀπλὴ περιζώστρα, ὡς τὸ *σάρογκ* τῶν Μελαισίων, ἢ ἡ προδιά, ἣν περιζώννυνται αἱ μαῦραι τοῦ Ἄνω Λευκοῦ Νεῖλου· τὸ αἰσθημα τῆς αἰδοῦς εἶναι ἄγνωστον μόνον παρὰ τοῖς βραβρωτάτοις τῶν φυλῶν. Περὶ τοῖς λαοῖς τοῖς κατ' ὀλοκληρίαν γυμνοῖς, τὸ δέρμα ἀποκαθίσταται τραχύτερον, καὶ ἐπομένως ἥμισυ εὐαίσθητον εἰς τὰς ἐξώθεν ἐπιδράσεις. Ἐπειδὴ δ' ἡ ἐκλογή τῶν ἐνδυμάτων ἐξήρτηται κατὰ μείζονα λόγον ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ στολισμοῦ, ἢ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς προφυλάξεως τοῦ σώματος, εὐνόητον εἶναι δικτὶ πολλάκις δὲν ἀνταπαρτετηρήθη ὅτι οἱ μαῦροι τῆς Σαναγαμβίας καὶ τῆς Γουίνέας φέρουσιν ἀφθονώτερον καὶ καλλίτερον ἐνδύματα τῶν ἰθαγενῶν τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀρκτικής Ἀμερικής, οἵτινες εἰσὶ σχεδὸν ἡμίγυμνοι, καὶ τοι εἰς ψυχρότερον βιοῦντες χώρας. Ὅπως ποτ' ἂν ἡ ὁμοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐν γένει μετὰ πολλῆς νοσημοσύνης προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ τὴν ἐνδυμασίαν αὐτοῦ ἀρμοδίαν εἰς τὸ κλίμα ἐν τῷ ὀποίῳ ζῇ. Οὕτως ἐν ταῖς διακεκομμέναις ἐρήμοις, ἔνθα ἡ ἀντανάκλασις τῆς θερμότητος εἶναι μέγιστη, ὁ ἄνθρωπος γενικῶς προτιμᾷ πικνὸς ἄλλου ἐνδύματος ἀπλοῦν λευκὸν μανδύαν, ὡς τὸ *βαυρνούζιον* τῶν Ἀράβων τῆς Ἀφρικῆς, τὸ πύργον τῶν Ἰνδῶν τῆς Νοτίου Ἀμερικής, προφυλάσσοντα αὐτὸν τῶν φλογερῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, μὴ μεταδίδοντα δὲ μεγάλην θερμότητα. Ἡ δ' εὐάρεστος ἐντύπωσις, ἣν προξενούσιν εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, κεκμηκότα ἐκ τῆς ἀντανάκλασεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, τὰ λαμπρὰ χρώματα, ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς χρήσεως τῶν μελανῶν ἐνδυμάτων ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασι. Διὰ τοῦτο οἱ Ἄνδαλούσιοι, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς Βατικῆς, οἱ Ἰνδοὶ τῆς Περαυβίας, οἵτινες φέρουσι τὸ μέλαν *οὐγκου*, οἱ ἀρχαῖοι Μεξικανοὶ οἵτινες ἐκαλύπτοντο διὰ τοῦ *ἰγκαρουκπιλί*, τοῦ αὐτοῦ χρώματος, προτιμῶσι τὰ μελάγχρα ἐνδύματα.

Ἐν δὲ ταῖς κατεψυγμέναις χώρας ὁ ἄνθρωπος κατῴρθωσε νὰ κατασκευάσῃ καταλλελοτάτα ἐνδύματα πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ἄκρας ὑγρασίας· οὕτως ἐπὶ παραδείγματι τὸ ἐξ ἐντοσθίων φαλακίης καὶ φώκης κατασκευαζόμενον ὀκόντες τῶν Τσουκτσίς εἶναι

ἐντελῶς ἀδιάδρογον. Ἐν γένει ὁ Δημιουργὸς ἔταξε παρὰ τὸν ἄνθρωπον ζῶα ἐξ ὧν δύναται νὰ πορισθῇ ἐνδύματα καταλλήλα πρὸς τὸ κλίμα, ἐν ᾧ βίωσι. Ἐκ τοῦ τριγώματος τῆς καμήλου ὁ Ἄραψ κατασκευάζει ἐξαιρετὸν καμηλωτὸν ὕψωμα, χρησίμευον ὅτε μὲν ὅπως σκέπη αὐτὸν, ὅτε δὲ ὅπως περιτυλίσῃ τὰ πράγματα, ἅτινα θέλει νὰ προφυλάξῃ. Ἐκ τοῦ ἐρίου δὲ τῆς προβατοκαμήλου οἱ Περούβιανοὶ ὑφαίνουσι μανδύας, προφυλάσσοντας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ψύχους εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη τῶν Ἄνδεων· τὸ δέρμα τῶν φωκῶν καὶ τῶν κητοειδῶν στέγει τὸν Γροελανθὸν ἀπὸ τῶν παγετῶν καὶ τῶν ὑετῶν, ἐκ δὲ τοῦ δέρματος τοῦ ταράνδου ὁ Λάπων προμηθεύεται θερμότατα ἐνδύματα. Ἐν ταῖς βορείαις χώραις, ἔνθα τὰ ἄκρα πρέπει ὅπως καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τοῦ ψύχους, εἰσὶν ἐν χρήσει ἐνδύματα ἄγνωστα τοῖς κατοικοῖς τῶν τροπικῶν· τοιαυτὰ εἰσὶν αἱ χειρίδες, τὰ μακρὰ ὑποδήματα, τὰ τριχωτὰ πέδιλα τῶν Ἑσκιμῶ, τῶν Σκμογετῶν καὶ τῶν Λαπώνων. Ἐκ τῆς ἀνάγκης δὲ τοῦ βυθίζεσθαι ἐπὶ ἐδάφους πεπηγότος, ἔνθα εὐχερῶς ὀλισθαίνει ὁ ποῦς, ἐπενοήθησαν τὰ σιδηρὰ παγοπέδιλα, ἅτινα τεχνικώτατα κατασκευάζουσιν αἱ σιθηρικαὶ φυλαί. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς Ἀρκτικής Ἀμερικής φέρουσιν ὑποδήματα ἐκ δέρματος βουβάλου, κατ' ἰδίον τινὰ τρόπον κατεργασμένου, τὰ *ροκασόρια*, ἄριστα προφυλακτικὰ τῆς ὑγρασίας. Ἐκτὸς τῶν ψυχρῶν κλιμάτων τὰ μακρὰ ὑποδήματα καὶ αἱ χειρίδες θεωροῦνται ὡς ἀντικείμενον πολυτελείας καὶ εἰσὶ σημεῖον πολιτισμοῦ. Ἐν ταῖς θερμαῖς τούνηντιον χώραις τὸ πολὺ πολὺ πρὸς προάσπισιν τοῦ πέλματος φέρουσι σκινάλια, ἀφίνοντα πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὸν μέγαν δάκτυλον. Οἱ μαῦροι τῆς Γουίνέας, καὶ τοι ὑπερμέτρος ἀγαπῶντες τὰ στολίδια, ἀγνοοῦσιν ὅμως ὀλοτελῶς τὴν χρῆσιν τῶν ἄλλως δὲ τὰ σκινάλια θὰ ἐστενοχώρουν τὰς κινήσεις τῶν καὶ θ' ἀφήρουν τὴν εὐκίνησιν ἐκείνην τῶν ποδῶν τῶν, ἣτις ἀναπληροῖ τὰς ἐλλείψεις τῶν χονδροειδῶν ἐργαλείων, ἅτινα μεταχειρίζονται. Διότι ἀληθῶς ὁ βίος, ὃν διάγουσιν οἱ ἄγριοι, ἀναπτύσσει αἰσθήσεις τινὰς, ἀπημυλόμενας παρὰ τοῖς πεπολιτισμένους. Ἐὰν ἡ γῆσις ἡμῶν ἀποβαίνει ὀσημέραι λεπτοτέρα, ἐὰν τὸ ἡμέτερον οὐς καθίσταται εὐαίσθητον πρὸς μουσικὴν, ἐὰν ὁ ἡμέτερος ὀφθαλμὸς ἄριστα δύναται νὰ ἐκτιμήτῃ καλλιτεχνικὰ ἔργα, ἀφ' ἑτέρου ὅμως πρὸς ἀντιστάθμισιν στερούμεθα τῆς ὀξύτητος ἐκείνης τῆς ἀκοῆς, τῆς ὀσφρήσεως καὶ τῆς ἀφῆς, ἣτις τούνηντιον εἶναι τερχστῶς ἀνεπτυγμένη παρὰ τοῖς ἀγρίοις. Τὸ ἡμέτερον βλέμμα δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τῶν λεπτοτάτων διαφορῶν τῶν χρωμάτων καὶ τῶν κανόνων τῆς καλλιθεσίας, ἀλλ' ἡ ὄρασις ἡμῶν δὲν δύναται νὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὸ ἀσφαλές καὶ ὀξυδερκὲς βλέμμα τῶν τέκνων τῆς ἐρήμου. Ἡ ἀφῆ ἡμῶν, περιορι-

σμένη εἰς μόνον τὰς χεῖρας, ἀπόλλυσι τὴν ἐκπληκτικὴν δύναμιν, ἣν κέντηται ὁ ἄγριος. Ὁ Ἰνδὸς τῆς Ἀρκτικής Ἀμερικής ἀνεγνώριζεν ἄλλοτε, προσαρμύζων τὸ οὐς εἰς τὸ ἔδαφος, τὸν κρότον τῶν βημάτων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ εἰς καταπληκτικὴν ἀπόστασιν. Τοιαύτην ὀξύτητα ἀκοῆς κέντηται ἔτι καὶ νῦν οἱ νομάδες Βελουτσῆς. Ἐν ταῖς ἐρήμοις τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀραβίας ὁ Βεδουῖνος ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἄμμου ἰχνῶν ἀνακαλύπτει μετ' ἐξαισίας ἐπιτηδεύτητος ποιοὶ ἄνθρωποι καὶ ποῖα ζῶα διήλθον, καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκ τῶν ἰχνῶν μαντεύει εἰς τίνα φυλὴν ἔκαστος ἀνήκει. Τὸ προτέρημα τοῦτο τῶν Βεδουῖνων ἀνεγράψε πρὸ ἐνεακοσίων χρόνων ὁ Ἄραψ γεωγράφος Μοσουδὶ ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ *οἱ χρυσοὶ Λειμῶνες*. Τὴν αὐτὴν ἐπιτηδεύτητα ἔχουσι καὶ οἱ Ὀττεντότοι. Οἱ Μιγκοπίκι καὶ οἱ Ἄνδαμνηοὶ, οἵτινες ἐν τούτοις κατέχουσι τὰς ἐσχάτας βασιμίδας τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, τοσοῦτον εἶναι ὀξυδερκεῖς, ὥς διακρίνουσι τ' ἀντικείμενα εἰς μέγιστον βάθος ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ δύναται τὴν νύκτα εὐστόχως νὰ βάλωσιν ἐπὶ τὸ θήραμα. Οἱ δὲ μαῦροι τοῦ Ἄνω Λευκοῦ Νεῖλου τοσοῦτον ὀξεῖν καὶ γεγυμνασμένην ἔχουσι τὴν ἀκοήν, ὥστε ἀκούουσι τὸν κρότον τυμπάνου εἰς καταπληκτικὰ ἀποστάσεις, οὐδέποτε ἀπατώμενοι οὔτε περὶ τοῦ μέρους ὀπότεν ὁ ἦχος προέρχεται, οὔτε περὶ τῆς ἐννοίας τῶν τυμπανισμῶν, δι' ὧν οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι συνεννοοῦνται ἀλλήλοις.

Ὁ πολιτισμὸς, ἀναπτύσσων ἀφ' ἐνὸς τὴν διανοίαν, ἐπαυξάνει ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐρεθιστικὴν τῶν νεύρων, καὶ προκαλεῖ πληθὺν νευρικῶν παθήσεων, ἀγνώστων ὀλοτελῶς εἰς τοὺς ἀγρίους. Ἡ παραφροσύνη εἶναι συχνότερα εἰς τὰς χώρας, ἔνθα ὑπάρχει μείζον διανοητικὴ ἀνάπτυξις. Ὁ πεπολιτισμένος ἄνθρωπος καθίσταται εὐαίσθητότερος εἰς τὰς σωματικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς ὀδύνας. Οἱ περιηγηταὶ ἔμειναν ἐκθαμβοὶ βλέποντες πόσον ἀντέχουσιν εἰς τοὺς πόνους οἱ ἄγριοι, καὶ πρὸ πάντων ἐκεῖνοι οἵτινες, ζῶσι γυμνοί. Ἀναφέρουσι δὲ περιεργότατα παραδείγματα περὶ τῶν Ἐρυθροδέρμων καὶ τῶν Βισαριέ. Ἡ τοιαύτη ἀναισθησία προεκάλεσε παρὰ τοῖς βραβάραις τὴν χρῆσιν τῶν βασάνων, οἳ εἰσὶν ἡ ἐκδορὰ τῶν αἰχμαλώτων, ἀπεικονιζομένων ἐν ἀσσυριακοῖς ἀναγλύφοις, ὁ ἀκρωτηριασμός, ὃν οἱ Ἰσραηλιταὶ παρέλαβον παρὰ τῶν Χαναανίων, ἡ ἐκδορὰ τῶν κρανίων, συνηθεστάτη παρὰ τοῖς Ἐρυθροδέρμοις καὶ περὶ ἧς ὁ Στράβων μαρτυρεῖ ὅτι ἦν γνωστὴ παρὰ τοῖς Σαρκαράις τῶν ὄρεων τῆς Ἀρμενίας. Ὁ Θεουκιδίδης, ποιούμενος λόγον περὶ τῆς ὀμότητος τῶν Θρακῶν, παρατηρεῖ τὴν ἀντιθεσιν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῆς ὀμότητος τῶν βραβάρων καὶ τῶν ἡμερωτέρων ἡθῶν τῶν ἀνεπτυγμένων λαῶν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ.

Ἐν γένει δὲ τὸ εἶδος τοῦ βίου λαοῦ τινὸς

ἀναπτύσσει ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν αἰσθησιν αὐτοῦ πρὸς βλάβην τῶν ἐπιλοίπων· τοῦτ' αὐτὸ ἰσχύει ἐπίσης καὶ διὰ τὰς διανοητικὰς δυνάμεις.

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη σκοπὸν εἶχομεν νὰ ἀνακοινώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς *Ἑστίας* ὀλίγα μὲν τινα καὶ πρόχειρα, δυνάμενα ὅμως νὰ παράσχωσιν ἀφορμὴν εἰς βιβλιόφιλους καὶ σπουδαιοτέρους σκέψεις, περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις γαλλικοῦ θεάτρου. Ἀνεκοπτόμεθα ὅμως καὶ ἀνεβάλλομεν τὴν περὶ τοῦτου ἀσχόλησιν διὰ δύο διαφοροὺς λόγους· τὸ μὲν, ἀνεμένομεν νὰ λήξῃ ἡ ἐφετεινὴ θεατρικὴ περίοδος, μὴ ἐπιθυμοῦντες νὰ ὑποληφθῶμεν εἰδικοὶ πολέμιοι τῆς κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα θεατρικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ εἰς καταστροφὴν αὐτῆς, ἔστω καὶ ἀκουσίως καὶ ἀνεπιγνώστως ἐργαζόμενοι· τὸ δὲ, ἀνεμένομεν ἐπίσης νὰ κοπᾶσθαι ὅπως οὐδὲν ὁ πατριωτικὸς περὶ προπαρασκευῶν σάλος καὶ πάταγος, οὐδεμίαν ἔχοντες διάθεσιν νὰ παραστώμεν ματκιοσχάτως ἀκαιορολογοῦντες· ἐν σπουδαίοις καὶ νὰ προκαλέσωμεν διὰ φαινομένης ἐλαφρίας παράδοξόν τινα μορφοσμὸν ἢ καὶ δυσἄρεστοτέρον τι ἐπιφάνημα τῶν σπουδαιοτέρων ἡμῶν ἀναγνωστῶν.

Καὶ ἐξέλιπε μὲν ἤδη ὁ πρῶτος ἐκεῖνος τῆς ἀναβολῆς λόγος, διότι τὸ γαλλικὸν τοῦ παρελθόντος χειμῶνος θεάτρον, ἀφ' ἐκτουτοῦ καὶ χωρὶς τινος ἐξώθεν πολέμου, κακῶς κατέληξε τὴν ζῶην, οὐδεὶς δὲ, πιστεύομεν, ὑπάρχει εὐδιάθετος νὰ ζητήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ συγχωροχάρτια, ἐπικαλούμενος τὸ ἐλεῆμον ἐκεῖνο χριστιανικὸν ῥητόν· ὁ ἀποθανὼν *θεδικαίωμα*. Δὲν ἐξέλιπε ὅμως ἔτι, φοβόμεθα, ὁ δεῦτερος τῆς ἀναβολῆς λόγος, οὔτε κατέπεσεν ὅλως, εἰ καὶ μεγάλως φαίνεται μετριασθεῖς, ὁ πατριωτικὸς ἐκεῖνος πυρετός, ὁ διὰ μαγικῆς βλάβου ζητῶν νὰ μεταβάλλῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐνοπλον στρατόπεδον, καὶ ἐγκλημα φυσικῶς ὑπολαμβάνων πάντα οἰωνδῆποτε περὶ οἰωνδῆποτε ἄλλου ἀντικειμένου λόγον. Διὰ τοῦτο δὲ, καὶ σήμερον ἔτι, ἐπιχειροῦντες, μετὰ μακρὰν χρόνου ἀναβολῆν, νὰ σημειώσωμεν ὀλίγας τινὰς ἡμῶν σκέψεις περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις γαλλικοῦ θεάτρου, αἰσθανόμεθα εὐλόγως τὴν ἀνάγκην νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ἡμετέραν ἐπιβολὴν πρὸς ἐκείνους τῶν ἀναγνωστῶν, οἵτινες δύναται—τίς οἶδε—νὰ κατηγορήσωσιν ἡμῶν ἀσύγνωστον ἐλαφρίαν ἐπὶ τῇ προκειμένῃ διατριβῇ.

Δὲν δύναται τις ἀληθῶς νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου ἐπεκράτησεν ἐν Ἀθήναις, ἐβριζώθη δὲ πλέον καὶ χρόνιον κατέστη νόσημα ἢ ἰδέα, ὅτι θεάτρον σημαίνει δικασέδασιν καὶ

οὐδὲν ἄλλο. Ἡ μερίς ἐκείνη τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ, ἡ πολλὴ μὲν καὶ ἐν πλειονοψηφίᾳ πληροῦσα συνήθως τὰ ἐδῶλικά τοῦ Φαληρικοῦ θεάτρου καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, μικρὰ δὲ καὶ ἐν μειονοψηφίᾳ συρρέουσα ἐντὸς τῆς ἀραχνοσκοπεύς αἰθούσης τοῦ χειμερινοῦ ἡμῶν θεάτρου, οὐδὲν ἄλλο δυστυχῶς φρίνεται ἐπιδηϊώκουτα, δάκρυς μεταβαίνει εἰς τὸ θεάτρον, ἢ τὴν ἀπλήν τέρψιν τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ἰδέως καὶ τῶν ὠτων, ἠδονὴν αἰσθητικὴν μὲν πάντως, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινοτέρην καὶ προστυχοτέραν οὕτως εἰπεῖν τῆς λέξεως σημασίαν. Διὰ τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ τὸ θεάτρον, ὡς ἔχει σήμερον καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐν Ἀθήναις, προγράφεται μὲν καὶ κακίζετα ἀδιακρίτως καὶ προσηλακίζεται παρὰ τῶν σοφῶν καὶ ἀδιαπτώτως συναφρωμένων, τῶν καταλογιζόντων εἰς παραλυσίαν καὶ ἀμάρτημα πᾶσαν τέρψιν καὶ διασκέδασις, πνευματοποιεῖται δὲ τοῦ νικητῆρος καὶ ἐκθειάζεται, ἀδιακρίτως ἐπίσης καὶ ἀνεπιγνώστως, παρὰ τῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ συμπόσιον ὑπολαμβανόντων τὸν βίον, καὶ εὐαρέστως χωνεύοντων τὸ γεῦμά των πρὸς τὰ ὀρχηστικὰ μέλη τῆς *Fille de Madame Angot*, ἢ πρὸς τὸν βυθὸν τοῦ κόρδακος τῶν *Domestiques*.

Ὅτι εἰς οὐδετέραν τῶν τάξεων τούτων κατατασσόμεθα, νομίζομεν περιττὸν καὶ νὰ σημειώσωμεν. Φρονούμεν, τὸ καθ' ἡμᾶς, ὅτι εἶνε μὲν τὸ θεάτρον διασκέδασις αἰσθητικὴ, καὶ ἡ εὐγενεστάτη μάλιστα, ἀλλ' ὅτι εἶνε συνάμα καὶ διανοητικὴ ἀπόλαυσις, ἡ ὑψίστη πασῶν, καὶ ὅτι ἀπαραίτητον εἶνε, ὅπως ἀσφαλῶς κριθῆ τὸ ἀναγκαῖον καὶ σκόπιμον τῆς ὅπου δῆποτε ὑπάρξεως τοιοῦτου ἢ τοιοῦτου θεάτρου, νὰ ἐξετασθῆ πρότερον λεπτομερῶς, ἂν καὶ κατὰ πόσον τοῦτο πληροῖ τούτους ὅρους ἐκείνους, ἂν τουτέστι συντελεῖ οὐ μόνον εἰς πρόχειρον διασκέδασις τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς διανοητικὴν αὐτοῦ συνάμα μόρφωσιν, καὶ εἰς διάπλασιν καλλιαισθητικὴν. Ἐκ τοιαύτης δ' ἐπόψεως ἐπιλαμβάνόμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα διὰ μικρῶν τὸ παρ' ἡμῶν ἀπό τινος εἰσομοισθῆν γαλλικὸν θεάτρον, ὑπὸ τὴν ἀλλόκοτον καὶ πῶς σύνθετον μορφήν, ἣν βλαβηρὸν περιεβλήθη, θωπεῖον τὰς ἀψικύρους ἀρέξεις τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ.

Ἐλπίζοντες δὲ, ὅτι ἡ τοιαύτη ἔρευνα, καὶ τὰ πορίσματα εἰς ἃ θέλει κατ' ἀνάγκην καταλήξει ἡ ἡμετέρα ἐξέτασις εἰσὶν ἄξια τοσαύτης καὶ πατριωτικῆς μερίμνης καὶ προσοχῆς, ὅσης καὶ ἡ ἄσκοπος ἡμῶν πολιτικὴ τύβη, πεποιθήσιν ἐχομεν ἀδιάσειστον, ὅτι οἱ ἀπαθεῖς καὶ ἀπροκατάληπτοι τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν θέλουσιν ἐν τέλει συνομολογήσει, ἥτι οὔτε φροῦδον ἀγώνισμα οὔτε ἀκαιρὸς μεταισχυρία εἶνε νὰ ἐξετασθῆ ἐπισταμένως πληγὴ ξένη μὲν καὶ παρείσακτος, ἀλλ' ἀπειλοῦσα νὰ καταστῆ ἐθνικὴ καὶ χρονία, καὶ νὰ διαφθερῇ ἐπὶ τέλους πρόβριζον οὐ μόνον τὴν καλλιαισθητικὴν ἡμῶν καὶ τὸ

ἐθνικὸν αἶσθημα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν μόλις προκύπτουσαν δειλὴν φύτραν τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν θεάτρου.

Ἀδιάφορον ἴσως εἶνε νὰ ἐξετασθῆ ἐνταῦθα ἱστορικῶς ἢ παρ' ἡμῶν εἰσαγωγή τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου. Ἀφ' οὗτου ἡ προσωρινὴ καὶ τυχαία ὁλως ἐν Ἀθήναις διαμονὴ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικῆς ἐταιρίας τοῦ Manasse παρέσχε τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1869 εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν τὴν ἐρεθιστικὴν ἀπόλαυσιν τῶν πρωτοφανῶν διὰ τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν θελήτρων τοῦ Ὀργέως ἐν Ἀδου καὶ τῶν *Λεμβοδράμων* τοῦ Σηκουάρα, βέβαιον ὅπως δῆποτε καὶ ἀναμφισβήτητον εἶνε, ὅτι τὸ γόητρον τοῦ ἐπεισάκτου ἐκείνου κερποῦ ὑπῆρξε τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐ μόνον μεγάλη τοῦ κοινοῦ μερίς, κεκορησμένη ἄλλως τῶν μονοτόνων καὶ στερεοτόπων μελωδιῶν τοῦ ἰταλικοῦ μελοδράματος καὶ τῆς παραφώνου αὐτῶν ἐρμηναίας, κατεγοητεύθη καὶ σχεδὸν ἀπεμωράνη ἐκ τῆς μουσικῆς ἐκείνης καὶ δραματικῆς βωμολοχίας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἔτι, οἱ δυσπροσιτότεροι μὲν εἰς τὴν γοητείαν ἀλλὰ μεταβολῆς ὅπως δῆποτε ὀρεγόμενοι, ἀσμενοὶ ἀφῆθησαν εἰς τὸ βεῦμα, καὶ πάντες σχεδὸν μιᾶ φωνῇ ἐπεζήτησαν θεάτρον γαλλικόν. Καὶ πόθεν μὲν ὁ δυσπαλάλακτος οὗτος ἔρωσ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὰ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν ἀποβλητότατα προϊόντα τῆς νεωτέρας γαλλικῆς σκηνῆς, ἅτινα ἐδόθησαν ἐν Ἀθήναις, θέλει φυσικῶς ἐκ τῶν κατωτέρω ἐξηγηθῆ. Ἰδίως ὁμοῦς πρέπει νὰ ἐρευνηθῆ, ὁποῖός τις ἦτο καὶ πῶς ἐγεννήθη καὶ ὠρίμασεν ὁ τοσοῦτον νόστιμος ἐκεῖνος κερπός, ὃ μέχρις ἀλιγώματος τέρψας τοὺς οὐρανίσκους τοῦ ἡμετέρου κοινοῦ, καὶ τίνας εἶχον ἀρετάς, μουσικὰς ἢ δραματικὰς, τὰ σκηνικὰ ἔργα, ἅτινα, ἐπὶ ἀδρᾶ πάντοτε κυβερνητικῆς χρηρηγία, παρετέθησαν εἰς ἐστίασιν αὐτοῦ.

Ἐν Γαλλίᾳ, ὡς γνωστὸν, ἡ κάλλιον εἰπεῖν ἐν Παρίσις, — διότι ὑπὸ θεατρικὴν ἐποψίαν οἱ Παρίσις εἶνε ἡ Γαλλία, — εἰσὶ διάφορα καὶ ποικίλα τὰ θεάτρα. Ἐκαστον δὲ εἶδος θεατρικῆς παραγωγῆς ἔχει καὶ βωμὸν ἴδιον καὶ κοινὸν χωριστὸν καὶ συγγραφεῖς προμηθευτὰς ἰδιοφυεῖς καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἐργαζομένους. Δὲν προτιθέμεθα ἐνταῦθα, οὔτε ἀναγκαῖον εἶνε νὰ ἀναδράμωμεν ἱστορικῶς τὴν γενεαλογίαν τῶν παρισινῶν τούτων θεαμάτων τοῦτο δὲ μόνον σημειώσωμεν, ὅτι τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν, καὶ ἐκεῖνα ἰδίως, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς πρότυπα τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σκηνῆς, οὔτε ἐκ μουσικῆς τινος ἢ δραματικῆς ἀνάγκης ἐγεννήθησαν, οὔτε φυσικὰ καὶ ἀναπόφευκτα ὑπῆρξαν προϊόντα τῆς προόδου τῆς τέχνης. Τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν παρήγαγεν ἡ κερδοσκοπία εὐφυῖα μετρίων ἄλλως δραματοποιῶν καὶ μελοποιῶν, μὴ δυναμένων νὰ ἐξάρωσι τὴν τέχνην των εἰς τὸ ὕψος τῆς γνησίας τραγωδίας ἢ κωμωδίας καὶ τοῦ σοφά-

ροῦ μελοδράματος, ἀλλὰ δὲ ἐτέχθησαν, δίκην νοστῶν ὑπερσάρκωμάτων, ἐκ τῆς παντελοῦς καταπτώσεως τῆς δραματικῆς καὶ μουσικῆς παραγωγῆς ἐν Γαλλίᾳ, καὶ εὐνοηθέντα ὑπὸ τῆς εὐτραπέλου καὶ ἀψικύρου γνώμης τοῦ συμμιγροῦς περιαινοῦ κοινοῦ, ἐκραταιώθησαν βαθυμῆδον καὶ κατίσχυσαν ἐπὶ τέλους πάσης ἄλλης σκηνικῆς παραστάσεως. Καὶ ἐκείνων μὲν ὁ χειριστὸς ἀντιπρόσωπος ὑπῆρξε καὶ μένει μέχρι σήμερον ἡ μελοκωμωδία (*vaudeville*) καὶ ἡ μετ' ἀσμάτων κωμωδία (*comédie vaudeville, comédie mêlée de couplets*), τούτων δὲ τὸ βωμολοχικὸν μελόδραμα ἢ μελοδραμάτιον (*opéra-bouffe, opérette*), ἀληθῆς τοῦ μελοδράματος ὑποκορισμὸς, ὀρεϊλούμενος εἰς τὴν μεγαλοφυῖαν τοῦ Offenbach, καὶ τῶν ἀξίων του μαθητῶν Lecoq, Hervé, Vasseur καὶ τοῦ λοιποῦ περὶ αὐτοὺς ὀμίλου.

Περίεργον ἴσως θέλει φανῆ εἰς τὸν μὴ γνωρίζοντα τὴν ἀπὸ τριακονταετίας ἤδη κοινωνικὴν τῆς Γαλλίας κατάστασιν, πῶς τὰ ἐκ πάσης ἐπόψεως ἀπόβλητα παῦτα μουσικὰ καὶ δραματικὰ προϊόντα, τὰ οὐδὲν ἐνέχοντα ὑγιᾶς καλλιαισθητικὴν θελήτρων, καὶ εἰς ταπεινὴν μόνον καὶ χημαιπετὴ θωπεῖαν τῶν αἰσθησῶν ἀποβλέποντα, κατῳρῶθησαν κατ' ὀλίγον ἀπὸ μικρῶν καὶ λαϊκῶν παραφυάδων νὰ ἀνακλαδωθῶσιν εἰς ὑψικύρου καὶ εὐρύσκια δένδρα, συγκαλοῦντα ὑπὸ τὴν γόησάν καὶ μεθυστικὴν αὐτῶν σκιάν τὰ ἐκ παντὸς τρόπου ἠδονὴν διψῶντα πλήθη τοῦ τε γηγενοῦς καὶ ὀθνεῖου περιαινοῦ κοινοῦ. Ἐτι δὲ παραδοξότερον θέλει φανῆ εἰς τὸν λησμονοῦντα τὸ ἐν παντὶ πανίσχυρον κράτος τοῦ γαλλικοῦ συρμού, πῶς τὰ θεατρικὰ ἐκεῖνα ἐξαμβλώματα, τὰ πρὸς οὐδεμίαν ἀντέχοντα κριτικὴν, περιήλθον ἐν τούτοις ἐν πομπῇ καὶ θριάμβῳ τὸν κόσμον ὀλόκληρον, παλαιὸν καὶ νέον, καὶ ἔδρεψαν δάφνας, καὶ ἐχειροκροτήθησαν καὶ ἐκένωσαν τοῦ εὐκαταφόρου κοινοῦ τὰ βαλάντια. Οὐδέτερον ὁμοῦς ἄπορον. Εἶνε δυστυχῶς ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι τὸ πληροῦν τὰς αἰθούσας τῶν θεάτρων παρισινῶν κοινόν — ἐκτὸς τῆς ἀσημάντου ὑγιᾶς μειονοψηφίας, ἥτις παραμένει πιστὴ εἰς τὴν *Γαλλικὴν κωμωδίαν* καὶ τὸ *Μελόδραμα* — ζητεῖ ἐκ παντὸς μέσου διασκέδασις ἡμβλυμένη δὲ πλέον ἔχον τὰ αἰσθητήριά του πρὸς τὰ παραδεδωμένα καὶ ἀνώδινα πάντως θεατρικὰ κέντρα, ἀναισθητοῦν ὅλως καὶ ἀπαθεῖς διακείμενον πρὸς τοῦ κλασσικοῦ δράματος καὶ μελοδράματος τὰ γνωστά ἤδη καὶ καθημαγευμένα τεχνάσματα, θέλει πολὺ τὸ πέπερι ὁπῶς αἰσθανθῆ κινεζόμενον τὸν οὐρανίσκον του, ἀφθονοῦ τὴν φρίκην καὶ τὸ αἶμα ὅπως ἀνορθωθῶσιν ἐκ τραγικοῦ ἐλέου αἱ τρίχες του, γυμνότητα δὲ παντελῆ τῶν κοινωνικῶν κακίῶν καὶ ἀμαρτημάτων καὶ ἀνυπόκριτον τὴν ἀναίδειαν καὶ τὴν παροίνιον βωμολοχίαν, ὅπως κινηθῶσιν

εἰς γέλωτα τὰ βεδοκημένα καὶ ἀπόκορα χεῖλη του. Τοιοῦτο κοινὸν δὲν δύναται φυσικῶς νὰ εὐθυμῆσθαι χωρὶς νὰ μεθυσθῆ, μῆτε νὰ γελᾶσθαι χωρὶς νὰ γαργαλισθῆ. Ἀπαθεῖς καὶ πληρῆς ἀπογοητεύσεως, γεγραμκῶς δὲ καὶ ἀπημβλυμένως ἔχον τὰς αἰσθήσεις, ζητεῖ εὐλόγως ἐξωθεν τὴν λείπουσαν αὐτῷ φαιδρότητα, καὶ λησμονοῦν ὅτι ψευδῆς καὶ νοσηρὰ εἶνε ἡ ἀπὸ τῆς μέθης εὐθυμία, μορφαμὸς δὲ ἀπαίσσιος καὶ πολὺ τῆς λύπης λυπηρότερος ὁ ἀπὸ τοῦ κνισμοῦ γέλως, προσφέγει ἀναγκαιῶς εἰς ὄργια, ὅπως ἀναπληρώσῃ τῆς ἀποστερημένης νεότητος τὴν σφριγῶσαν ζωὴν, εἰς οἶνοβαρεῖς ἀγρουπνίαις, ὅπως βανκαλήσῃ διὰ ψευδῶν γελῶτων τὴν ἀπογοητεύειν αὐτοῦ, καὶ εἰς βεδικασμένην καὶ συνθηματικὴν βωμολοχίαν, ὅπως ἀπατήσῃ τὴν πνευματικὴν του νάρκην. Εἰς τόπον ἐπομένως ὅπου ἡ ἰερότης τοῦ γάμου κατήντησε χλεύη ἐν τῇ ἀνθρώπῳ κοινωνίᾳ, ὅπου αἱ γυναῖκες ψιμιθιοῦνται δημοσίᾳ καὶ ἡ ἀγοραπωλητία τοῦ σώματος εἶνε κοινὸν γεγονός, τελούμενον ἀναφανδὸν ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς ἀρχῆς καὶ τὰς ἐπικροτήσεις τῶν παρισταμένων, ὅπου ὑπολαμβάνεται βλάξ ὁ λέγων πίστις συζυγικὴ καὶ ἡλίθιος ἐπαρχιώτης ὁ εἰς τὴν αἰδῶ πιστεύων, εἰς τοιοῦτον τόπον φυσικὸν ἦτο, ἐννοεῖται, νὰ φυῆ καὶ νὰ εὐδοκιμήσῃ τὸ βωμολοχικὸν μελόδραμα, ἢ κωμωδία τοῦ θεάτρου τοῦ Palais Royal καὶ ἡ μελοκωμωδία τῶν Variétés, εὐλογον δὲ ἦτο νὰ χειροκροτηθῶσι τὸ *Ἀργυροῦν τόμπανον* καὶ οἱ Ἐκατὸν Παρθέναι, ἢ *Γέφυρα τῶν στεταγμῶν* καὶ ἡ *Περιχώλ.* Πλὴν δὲ τῆς αἰσθητικῆς ταύτης ἰδιοσυγκρασίας τοῦ παρισινοῦ κοινοῦ, ὅπερ τοσοῦτον ἐσχάτως διέφθειρε τὴν σκηνικὴν παραγωγὴν τῆς Γαλλίας καὶ τοσοῦτον ὑπ' αὐτῆς, κατ' ἀναγκαιῶν ἀλληλεπίδρασιν, διεσθάρη, δὲν πρέπει τις νὰ λησμονήσῃ καὶ τὸ φύσει εὐκατάφορον τοῦ πολλοῦ καὶ κοινοῦ πλήθους πρὸς πᾶσαν πρόχειρον, καίτοι πῶς ἀσεμνον, διασκέδασις, οὔτε τὸ κτηνώδες ἐκείνο ὀρμέφυτον, ὅπερ μόνον ἡ ἐπιμελεμένη ἀνατροπὴ βλαβηρὸν ἀποξίζει, καὶ ὅπερ ἄλλως παρασύρει τὸν πολὺν ὄχλον εἰς ἀπόλαυσιν καὶ ἐπιδοκιμασίαν ἀποβλήτων μὲν ἠθικῶς καὶ καλλιαισθητικῶς, ἐπαγωγῶν ὁμοῦς καὶ τὸν γέλωτα κινούντων θεαμάτων. Ὁ μὴ προσηκόντως ἀναθεραμμένος ἄνθρωπος ἀσμενίζει γελῶν πρὸς πᾶν τὸ γελοῖον, ἥκιστα δὲ ἀναλογίζεται ἂν ἡ αἰδῶς ἐπιτρέπει τὸν γέλωτα, καὶ τέρεται εὐχερῶς ἐκ τῆς βωμολοχίας, διότι δυσκόλως δύναται νὰ διακρίνη μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀστεϊότητος, διότι τὰ μεταξὺ ἠθικοῦ καὶ ἀνηθικοῦ ὅρια εἶνε συγκεχυμένα καὶ ἀόριστα ἐν τῇ διανοίᾳ του καὶ λίαν ἀμυδρὰ ἢ τὸ βδελυρὸν ἀπὸ τοῦ μὴ τοιοῦτου διαχωρίζουσα γραμμὴ. Ὁ βάλυς δὲ οὗτος ψυχολογικὸς λόγος, ὅστις ὑπῆρξεν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἡ κυριωτάτη ἀφορμὴ τῆς διὰ τοῦ ἀμοῦσου πλήθους διασθορᾶς τῶν κοινῶ-

νοῦ πλειονοψηφία, χειροκρότου ἐκ γοητείας καὶ ἐπατάγου ἀληθῶς ἐκ παραφοράς πρὸς τὰ ἀσεμνολογήματα καὶ τοὺς ὀρθοῦς ρυθμούς τῆς Κόρης Ἀρχοῦς, πρὸς τὰς ἀνόστους εὐφυολογίας καὶ τὰς ἀκόσμους χειρονομίας γυναικῶν ἀγοραίων, καὶ δις ἀπῆτον καὶ τρεῖς πολλάκις τὴν ἐπανάληψιν τοῦ κόρδακος, καὶ ἐθοροῦθον δίκην δαιμόνων ἐκθεσυχασμένων ὅπως ἀναπατασθῆ καὶ πάλιν ἡ αὐλία, καὶ χορευθῆ ἀπ' ἀρχῆς ὁ προσφιλέτης ἐκεῖνος καὶ εὐσχημος χορός.

Τὸ πρᾶγμα εἶνε λυπηρὸν, ἀλλ' ὅμως ἀληθές. Ἀναφέρονται δὲ τὸ γεγονός, οὐχὶ ὅπως ἰσχυρισθῶμεν, ἐπ' αὐτοῦ βασιζόμενοι, ὅτι τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν εἶνε τοσοῦτον αἰσθητικῶς καὶ ἠθικῶς ἐκλελυμένον, ὥστε ἐν γνώσει καὶ ἐπιγνώσει ἐπιδοκιμάζει καὶ χειροκροτεῖ τοιαύτας ἀηδίας. Δὲν δύναται τις ὅμως νὰ ἐξηγήσῃ ἄλλως τὴν ἐπιδοκιμασίαν του, ἢ ἀποδίδων αὐτὴν, λίαν εὐλόγως καὶ δικαίως, εἰς τὴν ἑλλειψιν καλλιθητικῆς μορφώσεως. Ὅπως δὴ ποτε βέβαιον εἶνε, ὅτι παρ' ἡμῖν τὰ μὲν ὑγια καὶ ἀξία λόγου προϊόντα τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου ἀπέτυχον, ἀκατάληπτα καὶ ἀνεκτίμητα, ἐπέτυχον δὲ τοῦναντίον τὰ ἀπόβλητα ἐκεῖνα κερδοσκοπικῶς γενήματα τῶν παρισινῶν θεάτρων, ὧν ἀνωτέρω ἐξεθήκαμεν τὸν πρῶτον τῆς ὑπάρξεως λόγον. Ὅτι δὲ τὰ προϊόντα ταῦτα, τὰ τε δραματικὰ καὶ μουσικὰ, εἶνε κατὰ πάντα λόγον αἰσθητικὰ ἐξαμβλώματα, δὲν ὑπάρχει μὲν βεβαίως ἀνάγκη νὰ καταδειχθῆ πρὸς τοὺς γνωρίζοντας αὐτὰ καὶ δυναμένους ἀπαθῶς νὰ τὰ κρίνωσι, πρέπει ὅμως ἐν ὀλίγοις νὰ ἐξηγηθῆ πρὸς τοὺς ἀγνωστοῦντας καὶ ἀδυνατοῦντας ἐξ οἴσουδῆποτε λόγου νὰ ἐγκύψωσιν εἰς μελέτην αὐτῶν ἐνδελεχῆ. Τὰ ἔργα ταῦτα, τὰ ἐξ οὐδεμιᾶς, ὡς προείπομεν, προόδου ἢ ἀνάγκης τῆς δραματικῆς ἢ μουσικῆς τέχνης γεννηθέντα, οὐδὲν ἀπολύτως ἔχουσι τὸ δυνάμενον νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιεικεστέρην κριτικὴν. Οὐτε ὑπόθεσις οἰαδῆποτε, πιθανὴ καὶ ἐνδιαφέρουσα, ὑπόκειται αὐτοῖς εἰς βάσιν, οὔτε χαρακτηριστὴς δραματικοί, ἀληθεῖς καὶ δυνάμενοι νὰ δεσμεύωσι τὴν προσοχὴν τοῦ κοινού, φέρονται δι' αὐτῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, οὔτε περιπέτεια τεχνικαὶ καὶ ἐπιδειξίως συνηνωμέναι συνυφαίνουσι τὸ ὄλον, οὔτε καὶ λεπτομέρεια γνησίως εὐφυεῖς ἀνυψοῦσι τὴν καθ' ὅλου τοῦ ἔργου ἀνούσιον πεζότητα. Ἀπειθανότητες μόνον καὶ παραδοξολογίαι ἐν τοῖς καθ' ὅλου, τερατολογήματα δὲ καὶ ἄκοσμοι βωμολογίαι ἐν τοῖς ἐπὶ μέρει συναποτελοῦσι τὸ περιεργὸν ἐκεῖνο κῶμα, ὅπερ διπλοῦν ἰδίως, ἀπόβλητον δὲ πάντῃ ἔχει τὸν σκοπὸν, νὰ κινήσῃ μὲν τὸν παταγώδη γέλωτα τοῦ ὄλου, νὰ πληρώσῃ δὲ τὰ βάλαντια τοῦ θεατρῶνου καὶ τῶν ἀσμένως τὰ πάντα τοῖς πᾶσι γινόμενων συγγραφῶν αὐτοῦ. Ὑπὸ ἐποψίν δὲ μουσικῆν, ἔτι μείζων καὶ πρόδηλος εἶνε ἡ τεχνικὴ αὐτῶν

πτωχεία, καὶ ἔτι ἀθλιωτέρα ἢ πανταλὴς αὐτῶν γυνότης. Ἐν μόνον, ὡς πρὸς τοῦτο, ἀρετὴ νὰ παρατηρηθῆ, ὅπως δειχθῆ τῶν λόγων ἡμῶν ἢ ἀλήθεια. Οὐδὲν, ἀπολύτως οὐδὲν τῶν βωμολογιῶν ἐκεῖνων μελοδραμάτων μέλος ὑπάρχει, τὸ μὴ δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς ὄρθριν πόντακας τινός, ἢ στροβίλου ἢ ἀντιχόρου ἢ μαζούρας. Πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἔσματα, εἴτε μονωδία (solos) ἢ πολυωδία (ensembles), δύνανται κάλλιστα νὰ χρησιμεύωσιν εἰς χορευτικὴν διασκέδασιν, χωρὶς μὴδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ βλαβῆ ὁ χαρακτήρ αὐτῶν. Εἰσι δὲ καὶ ὑπὸ τοιαύτην ἐποψίν μελωδήματα κοινὰ καὶ χυδαῖα, στεροῦμενα συνήθως χάριτος καὶ πάντοτε πρωτοτυπίας, ὁμοιάζοντα δὲ πρὸς ἄλλα ὡς ὁμοιάζουσιν ἐν ὄλω καὶ τὰ περιέχοντα αὐτὰ μελοδράματα, ὡς ὁμοιάζουσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα αἰ γελῶσι καὶ ἀπίθανοι περιπέτεια εἰς αἰ ἀναφέρονται, καὶ τὰ πρόστυχα σκώματα ἅτινα σχολιάζουσι.

Τοιαῦτα, δι' ὀλίγων εἰκονιζόμενα, εἰσι τὰ δραματικὰ καὶ μουσικὰ ἔργα, ἅτινα μετὰ παραφόρου πολλάκις ἐνθουσιασμοῦ χειροκρότησε τὸ ἀθηναϊκὸν κοινόν. Καὶ ὅμως τοσοῦτον δυστυχῶς ὑπῆρξε γενικὴ ἢ ἐνθους ὑπὲρ αὐτῶν παραφορά καὶ τοσοῦτον ἐπιδημικὴ ἡ νόσος, ὥστε πάντοτε σχεδὸν ὑπῆρξε πλήρης τοῦ θεάτρου ἡ αἴθουσα, ὅσάκις τὰ μελοδράματα καὶ αἱ μελοκωμωδία ἐκεῖναι ἐδόθησαν ἀπὸ σκηνῆς, καὶ εἶδομεν πολλάκις, ἐρυσθριῶντες καὶ αἰσχυρόμενοι, σεμνάς δεσποινίδας καὶ σοβρὰς δεσποινίδας παρισταμένας εἰς ἀκρόασιν αὐτῶν, καὶ ἠκούσαμεν μετ' ἐνδομύχου τῆς καρδίας ἡμῶν ἄλγους παταγοῦντας ἐξ ἀγαλλιάσεως καὶ μαινομένουσ' οὕτως εἰπεῖν πρὸς τὰ θέλητρα τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκείνων ἐκτρομάτων ἀνδρῶν σπουδαίους, εἰς οὓς ἢ κοινωνικὴ καὶ αὐτῶν θέσις, ἢ μὴ τι ἄλλο, ἐπέβαλλε μείζονα περίσκεψιν καὶ αἰδημονεστέρην τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν ἐκδήλωσιν. Οὕτως εἶδομεν δις καὶ τρεῖς πολλάκις ἐπαναλαμβάνόμενον τὸν κόρδακα, χάρις εἰς τὴν ἑθοροῦδῃ ἀπαίτησιν τῶν φειδωτέρων ἐκ τῶν θεατῶν, καὶ ἠκούσαμεν δις τὸ Oh! là, là, malheur! καὶ ἀπηλαύσαμεν πολλάκις κατ' ἐπανάληψιν τῶν σεμνῶν χειρονομιῶν τῶν ἀγοραίων γυναικῶν.

Ἀναντίρρητον λοιπὸν εἶνε, καὶ ἀποδεδειγμένον πλέον ἀρκούντως ἐκ τῆς πικρῆς τοῦ παρελθόντος πείρας, ὅτι τὰ σκύβαλα μόνον καὶ τ' ἀποκαθάρματα τοῦ σημερινοῦ γαλλικοῦ θεάτρου ἀσμενίζει ἢ πλειοψηφία τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινού, καὶ ὅτι διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν δύναται οἰκονομικῶς νὰ ὑπάρξῃ ἐν Ἀθήναις ἄλλο γαλλικὸν θεᾶτρον, ἢ τὸ ἐκτελοῦν ὀφρεμπαχιάδης καὶ μελοκωμωδίας. Καὶ ἀφορμὴ μὲν τούτου εἶνε ἡ ἀτελής καλλιθητικὴ μορφώσις τοῦ κοινού, συμπέρασμα δὲ φυσικῶς ἐπερχόμενον εἰς τὴν διάνοικον παντὸς ἀπαθούς καὶ ἀπροκαταλή-

πτου κριτοῦ, ὅτι ἐν χώρῃ, ὅπου τὸ κοινὸν δὲν δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ μορφώσῃ τὸ θεᾶτρον, τὸ θεᾶτρον ἀναγκασίως πρέπει νὰ μορφώσῃ τὸ κοινόν. Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει εἰς ἀνωτέρως καὶ ἀρμόδιος μερίμνη νὰ ἐπιβληθῆ τὸ πρέπον θεᾶτρον εἰς τὰς Ἀθήνας, προγραφομένων μὲν ἀδυσωπήτως τῶν ἀπιδίων, ὅπως ἐπὶ πάντε ἤδη ἐτη ἐγείνηται πρὸς μεγίστην ἐθνικὴν ζημίαν, ὀργανιζόμενων δὲ καὶ ἐμψυχουμένων θεαμάτων ὑγιῶν καὶ προσφόρων εἰς ἀνακτροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁ λαὸς οὗτος νοσεῖ δυστυχῶς λιμαργίαν, καὶ ἔχει ἀπαραίτητον διαίτης ἀνάγκην.

Ἄς μεριμνήσῃσι περὶ τούτου οἱ εἰς τοῦτα κεκλημένοι, καὶ ἄς μεριμνήσῃσι ταχέως, διότι οὐτε περὶ παρωνυχίδος πρόκειται, οὐτ' ἐξ ἐαυτῶν συνήθως θεραπεύονται τὰ τοιοῦτου εἶδους νοσήματα.

ΑἴΤΗΣΙΣ ΒΑΣΙΔΟΣ.

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ

[Ἀπόσπασμα.]

Ἀγαπητοὶ μου Γαλαξειδιῶται,

Ἦταν βέβαια ἀπὸ τὸν Θεὸν γραμμένον νὰ δράζωμε τὰ ἄρματα μίχ ἡμέρα, καὶ νὰ χυθῶμε καταπάνω στοὺς τυράννους μας, ποῦ τόσα χρόνια ἀνελεήμονα μᾶς τυραγνεύουν. Τί τὴ θέλουμε, βρὲ ἀδέρφια, αὐτὴ τὴ πολυπικραμένη ζωὴ, νὰ ζοῦμε ἀποκάτω στὴν σκλαβιά, καὶ τὸ σπαθὶ τῶν Τούρκων ν' ἀκονιέται εἰς τὰ κεφάλια μας; δὲν τηρᾶτε ποῦ τίποτα δὲν μᾶς ἀπόμεινε; αἱ ἐκκλησίαι μας γενήκανε τζαμιά καὶ ἀχούρια τῶν Τούρκων, κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πῆ πῶς τάχα ἔχει τίποτε ἐδικό του, γιατί τὸ ταχὺ βρισκεται φτωχὸς σὲ διακονίαν στὴ στρατὰ; αἱ φαρμακίαι μας καὶ τὰ παιδιὰ μας εἶναι στὰ χεῖρα καὶ στὴ διάκρισι τῶν Τούρκων. Τίποτα, ἀδέρφια, δὲν μᾶς ἔμεινε; δὲν εἶναι πρέπον νὰ σταυρώσωμεν τὰ χεῖρα, καὶ νὰ τηρᾶμε τὸν οὐρανὸν ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε χεῖρα, γνῶσι καὶ νοῦ; ἄς ρωτήσωμε τὴν καρδίαν μας καὶ ὅ,τι μᾶς ἀπαντηθῆναι ἄς τὸ βάλωμε γλήγορα σὲ πρᾶξιν, καὶ ἄς εἴμεθα, ἀδέρφια, βέβαιαι τὸ πῶς ὁ Χριστὸς μᾶς ὁ πολυχαπημένος θὰ βάλῃ τὸ χεῖρ ἀπάνω μας. Ὅ,τι θὰ κάμωμε, πρέποντας εἶναι νὰ τὸ κάμωμε μίχ ὦραν ἀρχίτερα, γιατί ὕστερα θὰ κτυπάμε τὸ κεφάλι μας. Γῶρα ἢ Τουρκία εἶναι μπερδεμένη σὲ πολέμους καὶ δὲν ἔχει ἀσκέρις νὰ στείλῃ καταπάνου μας. Ἄς ὠφελθῶμε ἀπὸ τὴν περίστασι, ὅπου ὁ Θεὸς, ἀκούοντας τὰ δίκαια παράπονά μας, ἔστειλε διὰ ἐλόγου μας μία ὦρα πρέποντας εἶναι νὰ ξεσπάσῃ αὐτὸ τὸ μαρτζί, ὅπου μᾶς τρώγει τὴν καρδίαν. Στὰ ἄρματα, ἀδέρφια ἢ νὰ ξεσκλαβωθοῦμε, ἢ νὰ πεθάνωμε καὶ βέβαια καλλίτερο θάνα-

το δὲν μπορεῖ νὰ προτιμήσῃ κάθε χριστιανὸς καὶ Ἕλληνας.

Ἐγὼ καθὼς τὸ γνωρίζετε καλὸτάτα, ἀγαπητοὶ μου Γαλαξειδιῶται, ἐμπρὸς νὰ ζήσω βασιλικὰ μὲ πλοῦτη, τιμαῖς καὶ δόξαις; οἱ Τούρκοι ὅ,τι καὶ ἂν ζητήσω μὸς τὸ δύνουνε παρακαλῶντας; γιατί τὸ σπαθὶ τοῦ Ὀδυσσεῦ δὲν χωρατεύει; εἴπειτα κοντὰ στὰ ἄλλα ἐνθυμοῦνται τὸν πατέρα μου ποῦ τοὺς ἐξεμάτισε. Μᾶς λέγω τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, ἀδέρφια, δὲ θέλω ἐγὼ μονάχα νὰ καλοπερνῶ καὶ τὸ γένος μου νὰ βογκᾷ στὴ σκλαβιά μου καίεται ἡ καρδιά μου σὰ βλέπω καὶ συλλογιόμην πῶς ἀκόμα οἱ Τούρκοι μᾶς τυραγνεύουν.

Ἀπὸ τὸ Μωριά μου στείλανε γράμματα πῶς εἶναι τὰ πάντα ἔτοιμα. Ἐγὼ εἶμαι στὸ ποδᾶρι μὲ τὰ παλληκάρια μου; μὰ θέλω πρῶτα νὰ ἤμηναι βέβαιος τὸ πῶς θὰ μὲ ἀκολουθήσετε καὶ ἐσεῖς; ἂν ἐσεῖς κάμετε ἀρχὴ ἀπὸ τῆς μίαν μεριά καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἄλλη, θὰ σηκωθῆ ὅλη ἡ Ρούμελη; γιατί ὁ κόσμος φοβεῖται; μὰ σὰν ἰδῆ ἐλόγου σας, ποῦ ἔχετε καρδιά, καὶ ξέρετε καλλίτερα τὰ πράγματα, τὸ πῶς σηκώνετε τὸ μπαϊράκι, θεὰ τελειώσε ὄχι καλλίτερα τὸ πρᾶγμα.

Χαιρετίσματα σὲ ὅλους τοὺς φίλους πέρα καὶ πέρα.

Σὰς χαιρετῶ καὶ σὰς γλυκοφιλῶ.

22 Μαρτίου 1821.

Ὁ ἀγαπητὸς σας
ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ.

Ἐκ τοῦ γ' τόμου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ μυθιστορήματος τοῦ ἐν Λειψίᾳ περιωνόμου καθηγητοῦ Γεωργίου Ἐβερς "Ἡ Αἰγυπτία βασιλοποιία", ἀποσπῶμεν τὰ ἐπόμενα ἐκ τῆς πολιτικῆς διαθήκης τοῦ βασιλέως Ἀμάσιου.

Σ. τ. Δ.

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΘΗΣΕΚΟΝΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ.

Αἰσθάνομαι, ὅτι τὸ τέλος μου προσεγγίζει. Ἄς σοὶ εἶπω, υἱέ μου καὶ διάδοχε, τὴν τελευταίαν μου θέλησιν; πρᾶξον κατ' αὐτὴν, διότι σοὶ λαλεῖ ἡ πείρα! Πλὴν φεῦ, ἐν τῷ μακρῷ βίῳ μου ἑκατοντάκις εἶδον, ὅτι ὅλοι οἱ βιωτικοὶ κῆνονες, τοὺς ὁποίους ἄλλοι μᾶς δίδουσιν, εἶσιν ἀνωφελεῖς; εἰς οὐδένα ἐπετρέπη ν' ἀποκτῆ πείραν ὑπὲρ ἄλλου. Μόνον δι' ἰδίων ζημιῶν καθίσταται τις προνοητικὸς, συνετὸς δὲ μόνον δι' ἰδίας μαθήσεως! Ἀναθίνας ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐν ἡλικίᾳ ὠρίμῃ, υἱέ μου, καὶ ἔλαβες τὸν καιρὸν νὰ σκεφθῆς περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου, περὶ ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ, καὶ νὰ ἴδῃς καὶ νὰ συγκρίνης ἀντικείμενα ποικίλα. Διὰ τοῦτο δὲν σοὶ δίδω γενικὰς διδασκαλίας, ἀλλὰ περιορίζομαι εἰς τινὰς ὠφελίμους συμβουλὰς. Σοὶ τὰς προσφέρω διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς, φοβοῦμαι ὅμως ὅτι θὰ τὰς δεχθῆς διὰ τῆς ἀριστερᾶς. Πρὸ πάντων γινώριζε, ὅτι κατὰ

τούς τελευταίους μήνας μόνον κατά τὸ φαινόμενον ἀδιαφόρος, καίτοι τυφλὸς, παρηκολούθησα τὴν πορείαν σου· ἀλλ' ἐκ προθέσεως ἀγαθῆς σοὶ ἐπέτρεψα ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Ἡ Ῥοδῶπις μοὶ διηγήθη ποτὲ τὸν μῦθον τοῦ διδασκάλου αὐτῆς Αἰσώπου: ὁδοιπόρος συνήντησέ ποτε ἄνθρωπον καὶ τὸν ἠρώτησε πόσον χρόνον θέλει χρειασθῆ ὅπως φθάσῃ εἰς τὸν προσεχῆ σταθμὸν. «Πήγαινε, πήγαινε», ἀπάντησεν ὁ ἐρωτηθεὶς. — «Ἀλλὰ πρὸ τούτου θέλω νὰ μάθω πότε θὰ φθάσω εἰς τὴν πόλιν!» — «Πήγαινε, πήγαινε!» — Ὁ ὁδοιπόρος ἐμακρύνθη πλήρως ἀγανακτήσεως καὶ λοιπῶν. Ἀφοῦ ἐβάδισε βήματά τινα, ὁ ὑβρισθεὶς τὸν ἀνεκάλεσε καὶ τῷ εἶπε: «Μίαν ὥραν θὰ χρειασθῆς διὰ νὰ φθάσῃς εἰς τὴν πόλιν· δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπαντήσω ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐρώτησίν σου πρὶν ἢ ἰδῶ τὸ θάδιμά σου!»

Πρὸς τὸ καλὸν σου ἀνεπλόγησα τὸν μῦθον τοῦτον· ἐπετήρουν δὲ σιωπῶν τὴν κυβερνητικὴν σου πορείαν, ἵνα δυνήθῃ νὰ σοὶ εἶπω ἂν ἐβάδιζες ταχέως ἢ ἀργά. Τώρα γνωρίζω ὅ,τι ἐπεθύμουν νὰ μάθω, καὶ πρὸς τὰς συμβουλάς μου σοὶ δίδω τὴν ἐξῆς διδασκαλίαν: Δοκίμαζε ὁ ἴδιος τὰ πάντα. Πᾶς ἄνθρωπος, ἰδίως ὅμως πᾶς ἑσπαιεὺς, ἔχει τὸ καθῆκον ν' ἀντιλαμβάνηται ὁ ἴδιος πάντων ὅσα ἀφορῶσιν ἐκείνους, δι' ὧν τὴν εὐημερίαν καθῆκον ἔχει νὰ μεριμνᾷ. Σὺ, υἱέ μου, συνειθίζεις πολλὰ νὰ βλέπῃς δι' ὀφθαλμῶν ἀλλοτρίων, ν' ἀκούῃς πολλὰ διὰ ξένων ὤτων, δὲν ἀνατρέχεις ἀκροῦντως εἰς τὴν πρώτην πηγὴν.

Ὅταν ἀκριβῶς γνωρίζῃς πῶς ἔχουσι τὰ τοῦ τόπου, τότε εἶνε εὐκόλον νὰ κυβερνήσῃς καλῶς. Ἐκλεγε τοὺς καταλλήλους ὑπαλλήλους. Σέβου τοὺς νόμους, καὶ οὐδένα ἐμπιστεύῃς θεωροῦντα ἑαυτὸν συνετώτερον τοῦ νόμου· διότι, σοὶ λέγω, ὁ νόμος εἶνε πανταχοῦ καὶ πάντοτε συνετώτερος παρὰ τὸ ἄτομον, καὶ πᾶς παραβάτης αὐτοῦ εἶνε ἄξιος ποινῆς· οὐδεὶς αἰσθάνεται τοῦτο ζωηρότερον ἢ ὁ λαὸς, ὅστις τόσῳ προθυμότερον θυσιάζεται ὑπὲρ ἡμῶν ὅσῳ προθυμώτερον ἡμεῖς ἡξεύρομεν νὰ θυσιάζωμεν τὴν ἰδίαν ἡμῶν θέλησιν εἰς τὸν νόμον. Ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ εἶνε συνήθως τραχεῖα· ἀλλ' ἐκφράζει καὶ συνήθως ὑγιεῖς ἀρχάς· δὲν γνωρίζει τὸ ψευδὸς, καὶ οὐδεὶς ἔχει ἀνάγκην τόσῳ κατεπειγούσαν τῆς ἀληθείας, ὅσον ὁ βασιλεὺς. Ὁ Φαραὼ, ὁ προθυμώτερος ὑπακούων εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ αὐλικούς, θέλει ἀκούσει τὰς πλείστας κολακείας. Ἐκεῖνος, ὅστις προσπαθεῖ νὰ πραγματοποιῇ τὰς εὐχὰς τοῦ λαοῦ, πολλὰ θὰ πάσχη ἐκ τῶν περικυκλούντων αὐτὸν, ἀλλ' ἐν τῇ συνειδήσει του θὰ ἔχη ἀνάπαυσιν, καὶ θὰ τιμᾶται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων. Εὐκόλον καὶ καλὸν ἀποβαίνει εἰς βασιλέα, γινώσκοντα τὰ καθήκοντά του, ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ του· δύσκολον νὰ τύχῃ τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν μεγί-

στάνων του, ἀδύνατον σχεδὸν, νὰ κερδήσῃ τὴν εὐνοίαν ἀμφοτέρων.

Τίμα τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ δεῖξον εἰς τοὺς κήρυκας αὐτῆς ὅτι δὲν τοὺς θεωρεῖς ὡς δοχεῖα τῆς θεότητος, ἀλλ' ὡς θεράποντας αὐτῆς.

Τῆραι τὰ πατροπαράδοτα, ὡς ὁ νόμος κελεύει· ἀλλὰ μὴ κλείε τὰς πύλας τοῦ κράτους πρὸς τοὺς ὠφελίμους νεωτερισμούς. Οἱ θρασεῖς εὐκόλως ἐγκαταλίπουν τὰ πάτρια· οἱ κρυφόντες εὐρίσκουσιν ἀγαθὰ μόνον τὰ ἀλλότρια καὶ τὰ νέα· ἀλλ' ἀρνεῖς μωροὶ ἢ προνομιούχοι ἰδιοτελεῖς μόνον προσκολλῶνται ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὰ ἀρχαῖα καὶ καλοῦσι τὴν πρόοδον ἀμαρτήμα· οἱ συνετοὶ καταγίνονται εἰς διατήρησιν τῶν διὰ τοῦ παρελθόντος ὡς ὠφελίμων ἀποδειχθέντων, εἰς ἐκτόπισιν τῶν ἐπιβλαβῶν καταστάσεων, εἰς παραδοχὴν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅθεν καὶ ἂν κατάγεται. Οὕτω πράττε, υἱέ μου, θεὸς δὲ τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας σου, ὅταν ἀναβῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου.

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΒΙΟΛΙΟΝ ΤΟΥ ΜΟΖΑΡΤ

Ἱστορικὸν ἀνέκδοτον.

Α'

Πρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ προαστείου τῆς Βιέννης ἡ Ἁγία Ἰωσήφ ὑπῆρχε πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν πτωχὸς ῥωποπώλης, ὀνομαζόμενος Ῥοῦτλερ, βεβαρυμένος ὑπὸ πολυμελοῦς οἰκογενείας. Τὰ μικρὰ κέρδη τοῦ ἀθλίου του καταστήματος μόλις ἐπῆρκον πρὸς διατροφήν συζύγου, νέας εἰσέτι, καὶ δεκατεσσάρων τέκνων, ὧν τὸ πρεσβύτατον ἦν μόλις δεκαεξαετής. Ἐν τούτοις ὁ Ῥοῦτλερ μετ' ὅλην τὴν ἀθλιότητα τῶν ὑποθέσεων του ἦν ἀγαθοεργὸς καὶ εὐπροσῆγορος εἰς πάντας, ὁ πτωχὸς δὲ καὶ ὁ ὁδοιπόρος δὲν ἐζήτουν μᾶτην τὴν βοήθειάν του καὶ τὰς συμβουλάς του.

Ἀνθρώπος, οὗ ἡ σοβαρὰ καὶ εὐαίσθητος φυσιογνωμία ἐνέπνεε τὸ σέβας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, διέδρανε καθεκάστην πρὸ τοῦ καταστήματος τοῦ Ῥοῦτλερ. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐφάνετο πάσχω ἐξ ἀνιάτου ἀσθενείας· ἡ φύσις ἐφάνετο ὅτι εἶχεν ἀπολέσει δι' αὐτὸν πᾶν θέλητρον· μόνον ὅτε ἐβλεπε περὶ αὐτὸν τὰ τέκνα τοῦ Ῥοῦτλερ, ἅτινα καθ' ἑκάστην τὴν ἐχαιρέτιζον διαβαίνοντα, μειδίαμα διέστειλε τὰ ὠχρὰ χεῖλη του καὶ ὑψῶν τὰ βλέμματα πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπήνετο εἰς τὰ πτωχὰ ἄθρα ὑπαρξιν γλυκυτέρην τῆς ἰδικῆς του. Ὁ Ῥοῦτλερ εἶχε παρατηρήσει ὁμοίως τὸν ξένον καὶ ἐπειδὴ ἐζήτησε εὐκαιρίαν ἵνα φανῆ χρήσιμος εἰς τὸν πλησίον του, ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀσθενοῦς τὴν ἄδειαν νὰ τῷ παρέχῃ καθίσμα πρὸς ἀνάπαυσιν, ὅτε ἐπανήρχετο ἐκ τοῦ συνήθους του περιπάτου. Ὁ ξένος ἐδέχθη τὴν πατριαρχικὴν ταύτην προσφορὰν καὶ καθ' ἑκάστην πρωΐαν τὰ τέκνα τοῦ Ῥοῦτ-

λερ διεπιλονεῖκον μεταξὺ τῶν ποτῶν νὰ εἰσιμᾶσῃ τὸ ξύλινον καθίσμα χάριν τοῦ ξένου.

Β'

Ἡμέραν τινὰ, ἣν ἡ δευτέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὁ ξένος ἐπανῆλθεν ἐκ τοῦ περιπάτου του ταχύτερον τοῦ συνήθους· τὰ τέκνα τοῦ Ῥοῦτλερ τὸν περιεκύκλωσαν ὡς πάντοτε καὶ τῷ εἶπον· «Κύριε, κύριε, ἡ μαμὰ τὴν περασμένην νύκτα μᾶς ἔκαμε μίαν εὐμορφήν ἀδελφοῦλα». Ὁ ξένος στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ βραχίονος τοῦ πρεσβυτέρου τῶν τέκνων εἰσῆλθεν εἰς τὸ κατάστημα νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ Ῥοῦτλερ νέαν περὶ τῆς υγείας τῆς συζύγου του. Ὁ μικρὸς πορὸς ἐξήρχετο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν· νύχαρίστησε τὸν ξένον ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ του καὶ τέλος τῷ εἶπε·

— Εἶναι τὸ δέκατον πέμπτον τέκνον, ὅπερ μᾶς στέλλει ὁ Θεός.

— Καλὴ ἄνθρωπε! ἀνέκραξεν ὁ ξένος μετ' αἰσθήματος λύπης καὶ συγκινήσεως· μικρὸν μέρος τῶν χρημάτων ἅτινα οἱ πλούσιοι ἀσκόπως ῥίπτουσιν ἐκ τῶν παραθύρων ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὴν εὐπορίαν ἐν τῷ οἴκῳ σου. Ἐλευσὴν ἐποχὴ! προτερήματα, ἀρεταί, τιμὴ ἐκτιμῶνται μόνον ἀφοῦ ὁ τάφος καλύψῃ τὸ σῶμά μας. Ἀλλ' εἶπέ μοι, ἔχεις ἀνάδοχον διὰ τὴν νεογέννητον;

— Ὅταν ἦν αἱ τρεῖς πτωχοὶ, κύριε, οἱ ἀνάδοχοι δὲν εὐρίσκονται εὐκόλα· οἱ ἀνάδοχοι τῶν ἄλλων μου τέκνων ἦσαν ἢ διαβάται ἢ γείτονες ἐπίσης πτωχοὶ ὡς ἐγώ.

— Ὁνόμασε τὴν Γαβριέλαν, ὑπέλαθεν ὁ ξένος· ἐγὼ θὰ ἦμαι ὁ ἀνάδοχος τῆς καὶ τῆς δίδω τοῦτο τὸ ὄνομα. Ἰδοῦ, λάβε ἑκατὸν φιορίνια διὰ τὰ χρεῖωδῆ τῆς βαπτίσεως, εἰς ἣν θὰ παρευρεθῶ. Φρόντισε σὲ παρακαλῶ καὶ θὰ με ὑποχρεώσῃς.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ῥοῦτλερ ἐδίσταζε,

— Λάβε ἀρόθως, εἶπεν ὁ ξένος· ὅταν θὰ με γνωρίσῃς κάλλιον, θὰ ἴδῃς ὅτι ἀξίζω νὰ συμμερισθῶ τὰ δεινά σου. Κάμε μου ὅμως μίαν χάριν· ἐκεῖ μέσα βλέπω ἐν βιολίῳ, φέρετο ἐδῶ ταχέως, μοῦ ἤλθε μία ἰδέα καὶ πρέπει νὰ τὴν ρίψω ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ὁ Ῥοῦτλερ σπεύσας ἔφερε τὸ βιολίον καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν ξένον· οὗτος εὐθὺς ἤρχισε νὰ παίξῃ καὶ ἐξέβαλεν ἤχους τόσῳ παραδόξους καὶ γλυκεῖς, ὥστε ἡ ὁδὸς ἐπληρώθη εὐθὺς περιέργων, πολλοὶ δ' εὐγενεῖς ἀναγνωρίζοντες τὸν τεχνίτην ἐν τῇ ἐκτελουμένῃ μουσικῇ ἐσταμάτησαν τὰς ἀμάξιας των καὶ προσεκτικῶς ἠκροῦντο. Ἀλλ' ὁ ξένος ἀρροισιμένος ὅλος εἰς τὴν σύνθεσίν του οὐδὲν ὡς προσεῖχεν εἰς τὸ πληθὺς τὸ περικυκλοῦν τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ῥοῦτλερ. Μετ' οὐ πολὺ ἐτελείωσεν, ἐφύλαξεν ἐν τῷ θυλακίῳ του ὅ,τι εἶχε γράψῃ, παρεκάλεσε τὸν ἔμπορον νὰ τῷ ἀναγγεῖλῃ τὴν ἡμέραν τῆς τελέσεως τοῦ βαπτίσματος καὶ ἀπῆλθεν ἄρεις τὴν διεύθυνσίν του.

Γ'

Τρεῖς ἡμέραι παρήλθον καὶ ὁ ἄγνωστος δὲν ἐφάνη· μᾶτην τὰ παιδιά ἐτοποθέτου καθ' ἑκάστην πρὸ τῆς θύρας τοῦ πατρικοῦ ἐργαστηρίου τὸ ξύλινον καθίσμα. Τὸ καθίσμα ἔμενε κενόν. Τὴν τρίτην ἡμέραν διαβάται τινὲς ἐνδεδυμένοι πένθιμα καὶ δακρυβρέκτους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστάθησαν πρὸ τοῦ ξυλίνου καθίσματος καὶ τὸ παρετήρουν περιίλοι. Ὁ Ῥοῦτλερ δὲν ἐνόησε τί ἔπραξε καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ αὐτὸς καὶ νὰ μάθῃ εἰδήσεις τοῦ ξένου του.

Ἐφθασεν εἰς τὴν ὑποδειχθεῖσαν οἰκίαν· ἀλλ' ἡ θύρα ἦν περιβεβλημένη μελανὰ ὑφάσματα, ἐντὸς δὲ σορὸς, περὶ ἣν ἔκαμε μεγάλη πληθὺς κηρίων, ἣν περικυκλωμένη ὑπὸ μεγιστάνων, σοφῶν, λογίων, ἠθοποιῶν, μουσικῶν, οἵτινες ἐθρήνουν δι' ἀπώλειαν αἰφνιδίαν καὶ ἀπρόοπτον. Ὁ δυστυχὴς Ῥοῦτλερ ὑπόπτεισε τὸ συμβαῖνον, ἔμαθεν ὅμως μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ὁ ξένος του, ὁ εὐεργέτης του, ὁ ἀνάδοχος τῆς θυγατρὸς του, ἦν ὁ Μότσαρτ, καὶ ὅτι ἐτελεῖτο ἡ κηδεία τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Ὁ Μότσαρτ ἐν τῇ οἰκίᾳ του ἐξέβαλε τὴν τελευταίαν αὐτοῦ μουσικὴν πνοὴν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκόμψου ξυλίνου καθίσματος καθήμενος ἐμελοποίησε τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐτοῦ νεκρώσιμον λειτουργίαν, τὸ θαυμάσιον Requiem, τὸ κύκλιον ἄσμα του καὶ τὸ ἀριστούργημα ἀπάσης τῆς Γερμανίας.

Ὁ Ῥοῦτλερ ἀφοῦ ἀπέδωκε τὰς τελευταίας τιμὰς πρὸς τὸν μέγαν ἄνδρα, ὃν εἶχε τιμῆσει καὶ σεβασθῆ χωρὶς νὰ τὸν γνωρίσῃ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του· ἐξεπλάγη δ' εὐρών τὸ ταπεινὸν αὐτοῦ ἐργαστήριον πλήρες ὀκνηρῶν, οἵτινες εἶναι περίεργοι καὶ θαυμάζουσι μόνον ὅταν τὰ ἀντικείμενα θαυμασμοῦ καὶ λατρείας, ἣν πολλάκις παρεγνώρισαν, δὲν ὑπάρχωσι πλέον.

Δ'

Ἡ περίστασις αὕτη ἀνύψωσε τὸ πτωχὸν κατὰ στήμα τοῦ Ῥοῦτλερ, ὅστις ἀπέκτησε μικρὰν τινα περιουσίαν ἀφοῦ ἀποκατέστησεν εὐτυχῆ καὶ τὰ δεκαπέντε αὐτοῦ τέκνα.

Τὴν τελευταίαν κόρην ὠνόμασε Γαβριέλαν, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Μότσαρτ, καὶ τὸ βιολίον ὅπερ ὁ μέγας ἀνὴρ μετεχειρίσθη ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐχρησίμειυσεν ὡς προῖξ τῆς κόρης. Ἐπωλήθη 4,000 φιορινίων καὶ ἡ Γαβριέλα εὐτυχῆς μετὰ τοῦ συζύγου τῆς ἐλάτρευεν ὡς ἀγίου τὸ ὄνομα τοῦ Μότσαρτ.

Τὸ ξύλινον καθίσμα ὁ Ῥοῦτλερ κατ' οὐδένα λόγον ἠθέλησε νὰ πωλήσῃ καὶ τοὶ ἐπικερδέσταται τῷ ἐγένοντο προσφοραὶ δι' αὐτὸ· τὸ διετήρησεν εἰς ἀνάμνησιν τῆς πτωχείας του ἅμα δὲ καὶ τῆς εὐτυχίας του.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς μεγίστης πτωχείας, τῆς

μαστιζούσης τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐν αἷς ἀφ' ἑτέρου πάλιν ὑπάρχει· καὶ πλοῦτος ἄπειρος, ἀρκεῖ ἢ παρατήρησις, ὅτι τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἑλλήνων (κατ' ἐπίσημον στατιστικὴν ἐκθεσιν τοῦ 1848 ἔτους) ἐνταφιάζεται δωρεάν.

ΛΥΣΙΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΙΩΝ

Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει.

Παροιμία λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀέργων καὶ ἀνηρῶν, οἵτινες τὰ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ περιμένουσιν. Εἴρεται δὲ ἀπὸ ἀνηλίου, ὅστις τοῦ ἄνου αὐτοῦ ἐμπροσθέντος εἰς πηλὸν παρεκάλει τὸν Ἡρακλέα νὰ τὸν ἐκβάλλῃ ἐκείθεν.

Ἄλλοι λέγουσιν, ὅτι ἀνὴρ πλούσιος Ἀθηναῖος ἐπλεε ποτὲ μεθ' ἑτέρων τρικυμίας δὲ σφοδρᾶς γενομένης καὶ ἀνατραπείσης τῆς νηὸς οἱ μὲν λοιποὶ πάντες διεσπάρησαν, ὁ δὲ Ἀθηναῖος τὴν Ἀθηνᾶν παρ' ἕκαστα ἐπικαλούμενος μυρία ἐπηγγέλλετο, ἐὰν περισωθῇ. Εἰς δὲ τις τῶν συνενουαχηκότων παρενηχόμενος εἶπεν αὐτῷ, «σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει.»

Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι μέλλων τις ν' ἀγωνισθῇ ἠρώτησε τὸ μαντεῖον ἀν θά νικήσῃ, ὕπερ ἀπεκρίθη, ὅτι θέλει νικήσῃ. Τοῦ ἀγῶνος λοιπὸν ἀρχίσαντος εἰσελθὼν εἰς τὸ θέατρον καὶ καταβιάσας τὰς χεῖρας ἴστατο, ἕως οὗ τυπτόμενος ὑπὸ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ἠττήθη.

Σήμερον λέγομεν· «Αἰ-Νικόλα βοήθημα, σείσε καὶ σὺ τὸ πόδι σου.» Καὶ «κινήσου νὰ σὲ κινήσω.» Οἱ Γάλλοι δὲ· Aide-toi, le ciel t'aidera καὶ Il attend que les alluettes lui tombent toutes roties.¹

Η ΠΕΡΔΙΚΑ

Βόσκουνη ἢ ἄλλαις πέρδικαις ἢ λούζονται στὸ αὐλάκι,
Καὶ μία στὰ νύχια περπατεῖ ἐπάνω σὲ κοτρώνι,
Καὶ γέρνει πίσω καὶ τηρᾷ μικρὸ ἕνα περδικάκι,
Καὶ τότε τοῦ γλυκομιλεῖ καὶ τότε τοῦ μαλλώνει.

— Ἄνω τῆς μάνας τῆ λαλιά, καὶ ἀνέβα στὸ λιθάρι,
Γιατὶ ἡ καρδιά μου λαχταρεῖ μονάκριβο πουλί μου·
— Γὰρ δὲ, μανοῦλα, τὸ νερὸ ποῦ βρέχει τὸ θυμάρι,
Γὰρ δὲ τὰ συνομιλῆκα πῶς παίζουν ἀντικρὺ μου.

— Ἐχουν ἡ μάνας τους πολλὰ! Ἐλα, πουλί, κοντά μου,
Κ' εἶδα τὸν ἴσιο γερακιὸς ἐδῶ σιμὰ στὸ αὐλάκι.
— Πᾶμε, μανοῦλα, στὰ νερὰ νὰ βρῶ τὴν συντροφιά μου·
Αὐτὸ ἦταν σύννεφο μικρὸ, δὲν ἦταν γεράκι.

Καὶ ὁ ἴσκιος πάλι ἐφάνηκεν ἐπάνω στὰ λιθάρια,
Καὶ κατεβαίνει ἡ πέρδικα ζητώντας τ' ἀκριδὸς τῆς.
Καὶ αὐταῖς ποῦ ἦταν στὸ βίζωμα τρυπῶσαν στὰ θυμάρια...
Ἐκεῖθε ὁ ἴσκιος πέρασε τοῦ γερακιὸς προδότης.

Καὶ ἀκούσθη ἕνα φτεροῦγισμα, μιὰ παραχῆ, μιὰ ἀντάρα,
— Ὅπως τὸ μονάκριβο ἔχει πικρὴ τὴν τύχη! —

1. Ἐστ' ἐκ τῶν Ἀστέρων, ὁδὸς I. Φουστάνου.

Σκούζει, χτυπιέται ἡ πέρδικα μετ' ἄτρομο, μετ' ἄλαττα,
Καὶ τὸ ἀκριδὸς τῆς σαρταρεῖ στὸ γερακιὸς τὸ νύχι.

Ἡ μάνας τῶν παιδιῶν μας γεράκι δὲν φοβόνται
Τὸ μορσογαῖθεμένο τους στὰ νύχια του νὰ πάρῃ...
Ἄπο ἄλλα βάρηνα σκληρὰ στὸν κότμο τυραννοῦνται—
Ἐχουν ἀβρόστες φοδερὲς καὶ Χάρο μακελλάρη.¹

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Ἰδὲ εἰς τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον μίαν λευκὴν αἶγα, καταγινομένην νὰ βόσκη εἰς ὄλην τὴν περιφέρειαν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἀφίνει νὰ φθάσῃ τὸ σχοινίον τῆς, τὸ δεμένον εἰς πάσσαλον.

Ἐπειδὴ τὸ σχοινίον τῆς εἶνε μακρὸν ἠμπορεῖ νὰ βοσκήσῃ χόρτον δροσερὸν καὶ παχὺν ἐπὶ δύο ὥρας· αὐτὴ ὅμως ἀφίνει τὸν ἐμπροσθέντος τῆς χόρτον, καὶ τεντόνουσα τὸ σχοινίον μετ' ὄλην τῆς τὴν δύναμιν, ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἄκραν. Ἐκεῖ δὲ, γονατίζουσα οὕτως ὥστε τρίβεται τὸ μαλλίον τῆς, μόλις καὶ μετὰ βίας κατορθώνει νὰ σύρῃ μετ' ἄκραν τῆς γλώσσης τῆς ὀλίγα χορταράκια, ὡς ἐκ τούτου δὲ τὸ περιδέριον τῆς τὴν κάμνει νὰ βήχῃ καὶ κινδυνεύει νὰ τὴν πνίξῃ.

Τοῦτο κάμνομεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ βίῳ... Καθεὶς ἔχει τὸν πάσσαλον, τὸ σχοινίον καὶ τὴν περιφέρειάν του. Σχεδὸν πάντοτε ἐντὸς αὐτῆς εὐρίσκομεν τροφὴν εὐκόλον διὰ τὸ σῶμα, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, καθ' ὅσον ἕκαστος ἀγρὸς ἔχει τοῦλάχιστον τὰ ἄνθη του. Καὶ ὅμως ἐξαντλοῦμεν τὰς δυνάμεις μας, ἐνίοτε δὲ καὶ τρίβομεν τὰ γόνατά μας διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ κείμενα μακρὰν ἡμῶν. (Alphonse Karr).

* * Ἡ φήμη γονακὸς αὐξάνει, καταναλισκομένης τῆς ἀρετῆς αὐτῆς.

* * Οἱ νυσταγμοὶ τῆς καρδίας εἶνε ὀλεθριώτεροι τῶν νυσταγμῶν τοῦ νοῦς.

* * Ἡ σημαία εἶνε ἡ ἀληθὴς εἰκὼν τῆς πατρίδος, ἢ καθαυτὸ εἰκὼν ἐκεῖνου, ὕπερ ὃ ἀνθρώπος ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀγαπᾷ, τιμᾷ, θαυμάζει, διότι εἶνε τὸ ἐμβλημα τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἀγῶνων. Λαλεῖ δὲ ἡ σημαία γλώσσαν ἀνδρικὴν καὶ καθαρεύουσαν, καταληπτὴν καὶ τοῖς σοφοῖς καὶ τοῖς νηπίοις. Πραγαγγέλλει δὲ αὐτὴ πρὸς πάντας, λέγουσα· «Ἐν ὅσῳ μὲν προχωρῶ, ἀκολουθεῖτέ με· ἐὰν δὲ ποτε πέσω, ἀναστήσατέ με, καὶ φέρετέ με περαιτέρω.»

Πρῶτος τυπογράφος Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ὁ Ἀλέξανδρος Γεωργίου ἐκ Χάνδακος τῆς Κρήτης, ὅστις ἐδιδάχθη τὴν τυπογραφικὴν τέχνην ἐν Βενετίᾳ, ὅπου καὶ ἐτύπωσε τὸ Ἰακώβιον τοῦ David, κατὰ τὸ ἔτος 1486. Ἡ ἔκδοσις αὕτη εἶνε δυσσεύρετος.

I. Γ. Ν. Ζαλοκώστας,